

တၢ်တူၢ်ဘၣ်လၢဘၣ်တၢ်လဲၤကဟ်ကွၢ်အိၤ

လီၤကဝိၤသဝိဖိလၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝိၤပူၤတဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်ဝဲ
သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်မၤပယွဲၤ ဒီး တၢ်တြီၤမၤတံၢ်တၢ်လၢတၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီၢ်တြီၤတဖၣ်
စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သးမိၤစိရိၤဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ထံၣ်ကီၢ်တၢ်စိ တၢ်ကမိၤဝံၤအလီၢ်ခံ

လံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါ
လါခိၣ်စဲဘၣ် ၂၃ သီ, ၂၀၂၄ နံၣ်/ KHRG လံာ်ကတြီၢ်နီၣ်ဂံၢ်- 24-4-BP1

၁။ တၢ်ကတိၤလၢညါ

ဒ်လၢအပူၤကွၢ် တၢ်မၤပယုၤသွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါသဝီဖိ လီၤဆီဒၣ်တၢ်ပိာ်မုၢ် ဒီးဖိသုၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကတိၤအပူၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်အသိး တၢ်ကဲထီၣ်သးအိၣ်ဒံးဝဲတုၤမုၢ်မဆါတနံၤအံၤန့ၣ်လီၤ. သဲးစးတၢ်ဒိၣ်စိၣ်စိၣ် ဒီးတၢ်ကဒိးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်အဂီၢ် တၢ်တြၢ်မၤတံာ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ကလုာ်ကလုာ်အဃိ တၢ်ကဒိသဒါကမုၢ် ဒီး တြၢ်သံမၤလီၤမၤကွၢ်တၢ်မၤပယုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ် ကီၤခဲဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သုးမိၤစိၣ်ရိၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ထံးတၢ်စိတၢ်ကမိၤဝဲၤအလီၢ်ခံ ဝဲတုၤလၢလါစဲးပထုဘၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ လံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါတဘျီအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်အုၣ်သးတဖၣ်ဘၣ်သး သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုၤထီၣ်ဒါလီၢ်ကတိၤ သဝီဖိ ဖဲလီၢ်ကတိၤပာ်ပနီၣ်ကညီကီၢ်စဲၣ်ဟီၣ်ကတိၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါတဘျီအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီၢ် ပုၤတူၢ်ဘၣ် တၢ်လၢအအိၣ်မုၢ်ဒံးသ့ၣ်တဖၣ်, ဟံၣ်ဖိဃီဖိ ဒီး လီၢ်ကတိၤပုၤတၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်သး တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တြၢ် မၤတံာ်တၢ်တဖၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်ဘၣ်ဝဲဖဲ အဂ့ၢ်ကျဲးစးဒံးသိးကဒိးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. လံာ်အဆၢဒိၣ် (၁) ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်သး တၢ်ပဲာ်ထံးနီၤဖးသွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုၤတၢ်အိၣ်သးအဂ့ၢ်ဖုၣ်ကီၢ် ဒီး ကွီၢ်မုၢ်ဂ့ၢ်ဝီတၢ်အိၣ်သးတဖၣ် စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သုးမိၤစိၣ်ရိၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ထံးတၢ်စိတၢ်ကမိၤဝဲၤအလီၢ်ခံ ယုာ်ဒီး ဟီၣ်ကတိၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤကျိၤကျဲးအကလုာ် လီၤဆီလိာ်သးတဖၣ်အဂ့ၢ်ဖုၣ်ကီၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်အဆၢဒိၣ် (၂) ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်သး သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုၤကဲထီၣ်သးနီၢ်နီၢ် အဂ့ၢ်ဖုၣ်ကီၢ် ဒီး တၢ်ကဒိးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်အဂီၢ် တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တြၢ်မၤတံာ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်, ဂ့ၢ်ဝီလၢတၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ် ဘၢလိာ်ကွီၢ်အိၣ်ဝဲၤတဖၣ်အဂ့ၢ်ဖုၣ်ကီၢ် ဒီး သဝီဖိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒိသဒါလီၤနီၢ်ကစၢ်သး ဒံးသိးကပူၤဖျဲးဒီးကွီၢ်မုၢ်ဂ့ၢ်ဝီ ဒိဒ်အံၤ သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်အဆၢဒိၣ် (၃) ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်သး တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ ဒီး သဲးစးတၢ်ပဲာ်ထံးနီၤဖး တၢ်အိၣ်သး သ့ၣ်တဖၣ် ယုာ်ဒီးသဲးစးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးသ့ၣ်တဖၣ်လၢ လီၢ်ကတိၤ ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဖျါခိၣ်န့ၣ်ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါ လၢအမၤတၢ်ဆၢ တဲာ်န့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ကတိၤပူၤ လၢဆၢကတီၢ်ဖးယံာ်ဖးထၢအတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢ လါဖျါတြၢ်အါရံၤ ၂၀၂၁ နံၣ်သုးမိၤစိၣ်ရိၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ထံးတၢ်စိတၢ်ကမိၤဝဲၤအလီၢ်ခံ တုၤလၢလါစဲးပထုဘၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ လံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါတဘျီအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်အုၣ်သးတဖၣ်ဘၣ်သး သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုၤထီၣ်ဒါလီၢ်ကတိၤ သဝီဖိ ဖဲလီၢ်ကတိၤပာ်ပနီၣ်ကညီကီၢ်စဲၣ်ဟီၣ်ကတိၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါတဘျီအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီၢ် ပုၤတူၢ်ဘၣ် တၢ်လၢအအိၣ်မုၢ်ဒံးသ့ၣ်တဖၣ်, ဟံၣ်ဖိဃီဖိ ဒီး လီၢ်ကတိၤပုၤတၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်သး တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တြၢ် မၤတံာ်တၢ်တဖၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်ဘၣ်ဝဲဖဲ အဂ့ၢ်ကျဲးစးဒံးသိးကဒိးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. လံာ်အဆၢဒိၣ် (၁) ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်သး တၢ်ပဲာ်ထံးနီၤဖးသွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုၤတၢ်အိၣ်သးအဂ့ၢ်ဖုၣ်ကီၢ် ဒီး ကွီၢ်မုၢ်ဂ့ၢ်ဝီတၢ်အိၣ်သးတဖၣ် စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သုးမိၤစိၣ်ရိၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ထံးတၢ်စိတၢ်ကမိၤဝဲၤအလီၢ်ခံ ယုာ်ဒီး ဟီၣ်ကတိၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤကျိၤကျဲးအကလုာ် လီၤဆီလိာ်သးတဖၣ်အဂ့ၢ်ဖုၣ်ကီၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်အဆၢဒိၣ် (၂) ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်သး သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုၤကဲထီၣ်သးနီၢ်နီၢ် အဂ့ၢ်ဖုၣ်ကီၢ် ဒီး တၢ်ကဒိးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်အဂီၢ် တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တြၢ်မၤတံာ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်, ဂ့ၢ်ဝီလၢတၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ် ဘၢလိာ်ကွီၢ်အိၣ်ဝဲၤတဖၣ်အဂ့ၢ်ဖုၣ်ကီၢ် ဒီး သဝီဖိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒိသဒါလီၤနီၢ်ကစၢ်သး ဒံးသိးကပူၤဖျဲးဒီးကွီၢ်မုၢ်ဂ့ၢ်ဝီ ဒိဒ်အံၤ သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်အဆၢဒိၣ် (၃) ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်သး တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ ဒီး သဲးစးတၢ်ပဲာ်ထံးနီၤဖး တၢ်အိၣ်သး သ့ၣ်တဖၣ် ယုာ်ဒီးသဲးစးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးသ့ၣ်တဖၣ်လၢ လီၢ်ကတိၤ ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဖျါခိၣ်န့ၣ်ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါ လၢအမၤတၢ်ဆၢ တဲာ်န့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂။ တၢ်ပဲာ်ထံးနီၤဖးတၢ်အိၣ်သး

တၢ်စံၣ်စိတၢ်စိတၢ်ဘၣ်သး ကီၢ်ပယီၤပူၤသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုၤလၢအဘၣ်ထွဲဒီးစုကဝဲတၢ်သဘၣ်သဘၣ်တဖၣ်
 စးထီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမၤန့ၣ်တၢ်သဘျီဖဲ ၁၉၄၈ နံၣ်ဝဲၤအလီၢ်ခံ ကီၢ်ပယီၤသုးမုၢ်ဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဂဲၤလိာ်ဝဲဒံးသိးကီၢ်ပယီၤဒိဘျီကအိၣ်လၢအသုးမုၢ်ဒိၣ်တၢ်ပၤတၢ်ပြဲအဖိလၢအဃိ ထံးလီၢ်ကီၢ်ပူၤစုကဝဲတၢ်သဘၣ်သဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ် စးထီၣ်ကဲထီၣ်သးန့ၣ်

လီၤ. တၢ်စံၣ်စိတၢ်စိတၢ်ဒိတကတီၢ်အပူၤ ကီၢ်ပယီၤသုးမုၢ်စိၣ်ရိၤဆီၣ်တၢ်မၤန့ၣ်ကမုၢ် ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ထံးတၢ်စိတၢ်ကမိၤထီၣ်ဒါ ဒံၣ်မိၣ်ခြံၣ်စံၣ်ကျဲးသန့ အိၣ်လံ (၃) ဘျီဖဲ ၁၉၆၂, ၁၉၈၈ ဒီး ၂၀၂၁ နံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ပယီၤသုးတဖၣ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟူးဂဲၤမၤဆဲးမၤပျီဟီၣ်ကတိၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲး ဒီး သုးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အခါ^၁ အဝဲသ့ၣ် ပညိၣ်မၤပယုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ် ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်

^၁ ကွီၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါဖဲအဖိခိၣ် လၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၣ်ဖဲလါဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၂ နံၣ်လၢအမုၢ် “[သမၤတနၢ် - ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပူၤ တၢ်မၤကမုၢ်တၢ်ဒုးတၢ်ယၤ ကွီၢ်မုၢ်, ကွီၢ်မုၢ်ထီၣ်ဒါပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ်ဆၢ ဒီးလီၢ်ကတိၤကမုၢ်အတၢ်အုၣ်သးလၢ နံၣ် ၃၀ အတီၢ်ပူၤ](#)” တက့ၢ်.

မုၢ် အါအါသီသီတဖၣ် ဒ်အမ့ၢ် တၢ်မၤသံမၤဝီဆူၣ်မဲၢ်ကဲၤမဲၢ်, တၢ်မၤဆါပယွဲ ဒီး တၢ်ဖိၣ်ဒုးဃာ်ဆူၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤနီၣ်မၤဆါ တဖၣ် ပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်အုၣ်သးဘၣ်ဃး တၢ်မၤပယွဲပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပူၤတဖၣ်ဃုာ်ဒီး တၢ်မၤပ ယွဲသွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါသဝီဖိလၢဟီၣ်ကဝီၤအါအါကီၢ်ဂီၢ်အပူၤ, တၢ်သူစူးကါတၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါ ဒီးသွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲ ကျိၤကျဲၤအဂၤသ့ၣ်တဖၣ် “ဒ်တၢ်ဒုးတၢ်ယၤစုကဝဲၤတခါ”² အသိးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အိၣ်ထီၣ်သံဃာ်သးလၢ ပယီၤသုးတၢ်ကူၣ်ကျဲၤ သ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ပယီၤသုးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒွးတယၢ်တုၤထီၣ်ထီၣ်ဘးလၢ တၢ်မၤကမၣ်တၢ်ဒုး တၢ်ယၤကွီၢ်မ့ၢ် ဒီး ကွီၢ်မ့ၢ်ထီၣ်ဒါပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ်ဆၢၣ်တဖၣ်အပတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတဘျုးန့ၣ်တဘျုးလၢအတီၢ်ပူၤ KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ် ပိာ်မုၢ် ဒီး ဖိသၣ် လၢအအိၣ်မုၢ်ဒီးသ့ၣ်တဖၣ်လၢကီၢ်ပယီၤ မုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပူၤ ပၢ်ဖျါထီၣ်အတၢ်လဲၤခီဖျိတၢ်အုၣ်သးအါမးဘၣ်ဃး သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲဂ့ၢ်ဝီလၢအဘၣ်ထွဲ ဒီးစုကဝဲၤတၢ်သဘံၣ်သဘၣ်, တၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါ, ပုၤမၤကမၣ်တၢ်အါဂၤဒီဖုဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါတၢ်, တၢ်ဖျါန့ၣ်ဆူၣ်, သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤတမ့ၢ်တလၢပုၤသး ဒီး သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤမဲၢ်ဆုးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤဖိၣ်စုကဝဲၤဖိတဖၣ် မၤပယွဲသွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါ ထီၣ်ဒါကမုၢ်လၢတၢ်လီၢ်အါတီၤ ဒ်အမ့ၢ် ဖဲတၢ်ဖိၣ်ဒုးဃာ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်အခါ, ဖဲတၢ်မၤဆူၣ်မၤန့ၣ်တၢ်လၢသုးကီၢ် လီၤဆီဒၣ်တၢ် ဖဲမၤဆူၣ်ဝံပီၤတၢ်အခါ ဒီး လၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဟံၣ်ပူၤ³ အိၣ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢ ၂၀၈၈ နံၣ်ဒီးတုၤလၢ ၂၀၀၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤန့ၣ် တၢ်ပၢ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ဃး ပယီၤသုးမၤပယွဲ သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါ ပိာ်မုၢ်နီၣ်ခိၣ် ဒီး ပိာ်မုၢ်ဖိသၣ်လၢကီၢ်ပယီၤ မုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤအပူၤဂ့ၢ်ဝီသ့ၣ်တဖၣ် အစုၤကတၢ်အိၣ် (၁၂၅) ဂ့ၢ်ဝီန့ၣ်လီၤ.

ပုၤမၤကမၣ်သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါလၢအဘၣ်ဃးဒီးစုကဝဲၤတၢ်သဘံၣ်သဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ် တၢ်တလိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်စံၣ်ညီၣ်အိၤဒီး ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ၂၀၀၈ ကီၢ်ပယီၤထံးကီၢ်တၢ်ဘျုးခိၣ်သ့ၣ် ဟ့ၣ်အသုးသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်ပျဲလၢပုၤလၢကမၤတၢ်ဆၢတံာ်ဒၣ်ဝဲ ဖဲလၢ “တၢ်ကဲထီၣ်သးဂ့ၢ်ဝီတမံၤလၢလၢအဘၣ်ဃးဒီးအသုးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ် သုးသ့ၣ်တဖၣ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤ ဒီး မၤတၢ်ဆၢတံာ်လၢသုးသ့ၣ်တဖၣ်အဖိခိၣ်” န့ၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်လီၤ.⁴ တၢ်အံၤပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ပုၤလၢအကဲပယီၤသုးတဂၤလၢလၢ မ့ၢ်မၤကမၣ်တၢ်ဘၣ်ဆၢ တၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်အိၤလၢ ကမုၢ်ကွီၢ်ဘျီၣ်ပူၤတန့ၢ်ဘၣ်အယီ တၢ်သ့ဟံးမုၢ်ဒါ ဒီး တၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ် ပယီၤသုးလၢအမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်အကျိၤကျဲၤ တအိၣ်ဖျါဖျိဖျါဖျါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကွီၢ်ဘျီၣ်ဒိသဒါပယီၤသုးသ့ၣ်တဖၣ်ဒ်သိး အသုတဘၣ်ဟံးမုၢ်ဒါတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်မၤကမၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အံၤတဂ့ၢ်ဂီၢ်အယီ တၢ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်ကျိၤကျဲၤလၢအဒုးပူၤဖျဲး ပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်ဒီးလၢတၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

သွံၣ်ထံး ဒီး မုၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲ (SGBV)ဂ့ၢ်ဝီ ဒီး စံၣ်ညီၣ်ဝီတုၤကျိၤကျဲၤတဖၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ

တၢ်မၤပယွဲသွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါလၢအဘၣ်ဃးဒီးစုကဝဲၤတၢ်သဘံၣ်သဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ် သွံၣ်ထံး ဒီး မုၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲ (SGBV) ဂ့ၢ်ဝီထီၣ်ဒါလီၢ်ကဝီၤသဝီဖိလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်တၢ်ပၢ်သးဘၣ်ဃး ပိာ်ခွါခိၣ်စိ ဒ်အမ့ၢ် ပိာ်ခွါမ့ၢ်ပုၤအဒိၣ်အယီ တၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်ပၢ်ဘၣ်ပၢ်ဘၢဟံၣ်ဃီတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး ဒီး သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါ ပိာ်မုၢ် ဒီး ဖိသၣ်မုၢ်ဖိ ဂ့ၢ်ဝီသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.⁵ သွံၣ်ထံး ဒီး မုၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးစ့ၢ်ကီး နီၣ်သးတၢ်

² ကွီၢ်ဘၣ်လံာ်ပၢ်ဖျါဖဲအဖိခိၣ် လၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၢလီၤအိၤလၢအမ့ၢ် “သမၤတန့ၢ် - ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပူၤ တၢ်မၤကမၣ်တၢ်ဒုးတၢ်ယၤ ကွီၢ်မ့ၢ်, ကွီၢ်မ့ၢ်ထီၣ်ဒါပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ်ဆၢၣ် ဒီးလီၢ်ကဝီၤကမုၢ်အတၢ်အုၣ်သးလၢ နံၣ် ၃၀ အတီၢ်ပူၤ” ဒီး ကွီၢ်စ့ၢ်ကီး, ဘီမုၢ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢတၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဖးဒိၣ် (UN General Assembly), “[Report of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar](#)”, A/ HRC/၄၂/၅၀, ၈ လၢအီကူး ၂၀၁၉ နံၣ်; တၢ်ကွီၢ်ဆူၣ်ကယာ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ် (Human Rights Watch), “[Sexual Violence by the Burmese Military Against Ethnic Minorities: Testimony of Skye Wheeler at the Tom Lantos Human Rights Commission](#)”, လၢယူၤလဲ ၂၀၁၈ နံၣ်.
³ ကွီၢ်ဘၣ်လံာ်ပၢ်ဖျါဖဲအဖိခိၣ် လၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၢလီၤအိၤလၢအမ့ၢ် “သမၤတန့ၢ် - ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပူၤ တၢ်မၤကမၣ်တၢ်ဒုးတၢ်ယၤ ကွီၢ်မ့ၢ်, ကွီၢ်မ့ၢ်ထီၣ်ဒါပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ်ဆၢၣ် ဒီးလီၢ်ကဝီၤကမုၢ်အတၢ်အုၣ်သးလၢ နံၣ် ၃၀ အတီၢ်ပူၤ” ဒီး ကွီၢ်ဘၣ်လံာ်ပၢ်ဖျါလၢ ကညီပိာ်မုၢ်ကရၢ (KWO) ထုးထီၣ်ရၢလီၤအိၤဖဲ လၢအ့ၣ်ဖျိ ၂၀၀၄ နံၣ်ပူၤ လၢအမ့ၢ် “[Shattering Silences: Karen Women speak out about the Burmese Military Regime’s use of Rape as a Strategy of War in Karen State](#)” တက့ၢ်.
⁴ ကွီၢ်ဘၣ်လံာ်ပၢ်ဖျါလၢ ကီၢ်ပယီၤကီၢ်စၢ်ဖိၣ် (The Republic of the Union of Myanmar) ထုးထီၣ်ရၢလီၤအိၤဖဲ ၂၀၀၈ နံၣ်လၢအမ့ၢ်, [Constitution of the Republic of the Union of Myanmar](#), တက့ၢ်.
⁵ ကွီၢ်ဘၣ်လံာ်ပၢ်ဖျါလၢ ကီၢ်ပယီၤပိာ်မုၢ်ကရၢဖိၣ် (Women’s League of Burma) ထုးထီၣ်ရၢလီၤအိၤဖဲ လၢဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၁ နံၣ်, “[Barriers at Every Turn. Gender-based violence against ethnic women in Burma](#)”, တက့ၢ်.

တော်တူဘဝလေးဘဝတော်လုံ့လကပ်ကွပ်အိ နှင့်အညီတော်တူဘဝလေးဘဝတော်လုံ့လကပ်ကွပ်အိ မှာမှာ ယံဝဲထာဒိဉ်မးအယိ လီကဝီသဝီဖိအါဒါအါဂါ ဘဉ်ပျံ ဘဉ်ဖးသွံဉ်ထံးမုဉ်ခွါတၢ်မပယွဲဒီး ဘဉ်ယိဉ်တၢ်လၢအတၢ်ဘဉ် တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.⁶ လၢအနံဉ်တဖဉ်အနံဉ်အတၢ်ပူၤ တၢ်မုဉ် ဖျါထီဉ် သွံဉ်ထံးမုဉ်ခွါတၢ်မပယွဲကဲထီဉ်သးဂ့ၢ်ဝီသ့ဉ်တဖဉ်ဆူ KHRG အိဉ်ဘဉ်ဆဉ် တၢ်ကဲထီဉ်သးလၢတၢ်တပဉ်ဖျါထီဉ်အိၤ ဒီးဘဉ်တဖဉ်အိဉ်လီၤတဲာ်အါမး ဒီဖျါလၢလီၤကဝီပူၤတၢ်တၢ် ထံဉ်သံကမဉ်, ဘဉ်ပျံဘဉ်ဖးပုၤမၤကမဉ်တၢ် ဒီး အတၢ် မပျံ မၤ ဖးတဖဉ် ဒီး တၢ်တနၢ်န့ၢ် စံဉ်ညီဉ်ပီတုကျိကျဲသ့ဉ်တဖဉ် ဘဉ်အယိန့ဉ်လီၤ. ဖဲလီၤကဝီသဝီဖိသ့ဉ်တဖဉ် ပာ်ဖျါ ထီဉ်ဂ့ၢ် ဝီလၢ ကလဲၤဝဲဒ်ကီၢ်ပယီၤစံဉ်ညီဉ်ပီတုကျိကျဲအသိးခါ အဝဲ သ့ဉ်ကွါဆၢဉ်မဲာ်ဘဉ်ဝဲ တၢ်တြီၤမၤတံာ်တၢ်သ့ဉ်တဖဉ်အိဉ် အါ မးန့ဉ်လီၤ.

တၢ်သုစူးကါစံဉ်ညီဉ်ပီတုကျိကျဲလၢကီၢ်ပယီၤမုဉ်ထီဉ်ကလံၤ ထံးဟီဉ်ကဝီအပူၤအိဉ် (၃) ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ် မိာ်လုာ်ပာ်လံာ်စံဉ် ညီဉ်ပီတုကျိကျဲ, ကညီဒီကလုာ်စၢ်ဖိဉ်ကရၢ (KNU)စံဉ်ညီဉ် ပီတုကျိကျဲ ဒီး ကီၢ်ပယီၤပဒိဉ်စံဉ်ညီဉ်ပီတုကျိကျဲသ့ဉ်တဖဉ် န့ဉ်လီၤ. လီၤကဝီသဝီဖိလၢကီၢ်ပယီၤမုဉ်ထီဉ်ကလံၤထံးဟီဉ်က ဝီပူၤသ့ဉ်တဖဉ် သုစူးကါလုာ်လံာ်ထူသန့စံဉ်ညီဉ်ပီတုကျိကျဲ အါ ကတၢ်န့ဉ်လီၤ. ဖဲတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်ကဲထီဉ်သးတဘျီလံာ် လံာ်န့ဉ် သဝီဖိသ့ဉ်တဖဉ် ညီန့ၢ်လဲၤဆူအသဝီသးပုၤ ဒီး ကရူၢ် ခိဉ်န့ၢ် သ့ဉ်တဖဉ်အအိဉ် ဒ်သိးကမၤတၢ်နၢ်ပာ်ကျဲဃူကျဲဖိး ဒီး စံဉ်ညီဉ်ဆၢတဲာ်န့ၢ်တၢ်လၢအဝဲသ့ဉ်ဂီၢ် မုဉ်လၢဒူသဝီခိဉ်န့ၢ် သ့ဉ်တဖဉ် မုဉ်ပုၤလၢသဝီဖိန့ၢ်ဝဲသ့ဉ်ကတၢ် ဒီး မုဉ်ပုၤလၢ အမၤတၢ်ဆၢတဲာ်လၢပုၤခဲခိဉ်ကပလၢအဂီၢ်သ့အဂ့ၢ်ကတၢ်ပိ န့ဉ်လီၤ.⁷ ထဲဒဉ်ဂ့ၢ်ဝီတနီၤ လီၤဆီဒဉ်တၢ်ကွါမုဉ်ဂ့ၢ်ဝီလၢတၢ်စံဉ် ညီဉ်ဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ် တၢ်ဆၢဒီအိၤဆူ KNU မုတမ့ၢ် ကီၢ်ပယီၤပ ဒိဉ်ကွါဘျီစံဉ်ညီဉ်ပီတုကျိကျဲအိဉ်န့ဉ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ် ဂ့ၢ်ဝီ တဖဉ်အံၤ တၢ်ကလဲၤဆၢဒီအိၤဆူ စံဉ်ညီဉ်ပီတုကျိကျဲဖဲလဲဉ် တခါလဲဉ်အအိဉ် န့ဉ် ဒီးသန့ထီဉ်အသးလၢပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤဖဲ လဲဉ်တဖုအတၢ်ပာ်ဟီဉ်ကဝီအဖိခိဉ်န့ဉ်လီၤ. ဒီဖျါလၢလီၤကဝီ

စုကဝဲတၢ်သဘဉ် သဘုဉ်ကဲထီဉ်သးတပယုဉ်ဃီ ဒီး လီၤက ဝီတၢ်ပတၢ်ပြးဟီဉ်ကဝီသ့ဉ်တဖဉ် ဆီတလဲအသးတဘျီဝဲ တဘျီသ့အယိ လီၤက ဝီ သဝီဖိလၢကီၢ်ပယီၤမုဉ်ထီဉ်ကလံၤ ထံးဟီဉ်ကဝီပူၤသ့ဉ်တဖဉ်ကွါဆၢဉ်မဲာ်ဘဉ်ဝဲ တၢ်ကဒ်ကဒါ တဂၢ်တကျါ, တၢ်တလၢတ ပုၤ ဒီး စံဉ်ညီဉ်ပီတုကျိကျဲလၢ ဟီဉ်ကဝီပူၤတအိဉ်လၢဘဉ်သ့ဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီၤ.⁸

KNU ဒုးအိဉ်ထီဉ်အနီၢ်ကစၢ်စံဉ်ညီဉ်ပီတုကျိကျဲဝဲအံၤဖဲ ၁၉၇၀ နံဉ်န့ဉ်လီၤ.⁹ ကမုဉ် ဃုာ်ဒီးကလုာ်ဒုဉ်အဂၤသ့ဉ်တဖဉ်လၢ က ညီကီၢ်စံဉ်ဟီဉ်ကဝီအပူၤ ဖဲအဝဲသ့ဉ်ကွါဆၢဉ်မဲာ်ဘဉ်ဝဲ တၢ် မၤကမဉ်ကွါမုဉ်ဂ့ၢ်ဝီ ဃုာ်ဒီးသွံဉ်ထံးမုဉ်ခွါတၢ်မပယွဲထီဒါ အဝဲ သ့ဉ်အခါ အဝဲသ့ဉ်ဒီးသန့ထီဉ်အသးလၢ KNUစံဉ်ညီဉ်ပီတု ကျိကျဲဝဲအံၤဒ်သိးကဒီးန့ၢ်ဘဉ်တၢ်တီတၢ်တြီၤအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. မု မုဉ် ကီၢ်ပယီၤပဒိဉ်စံဉ်ညီဉ်ပီတုကျိကျဲတခါ မုဉ်ကျဲအဂၤတဘိ လၢသဝီဖိသ့ဉ်တဖဉ်အဂီၢ်ဘဉ်ဆဉ် လီၤကဝီသဝီဖိသ့ဉ်တဖဉ် ပာ်ဖျါ ထီဉ်ဝဲလၢ မုဉ်ကျဲကျဲတဘိလၢအအိဉ်ကဘျးအိဉ်က ဘျီတၢ်န့ဉ်လီၤ.¹⁰ ကီၢ်ပယီၤပဒိဉ်ကွါဘျီအပူၤ တၢ်သုစူးကါ ပယီၤကျိဉ် လၢအမုဉ်ကျိဉ်တကျိဉ်လၢ လီၤကဝီသဝီဖိအါဂါလၢ ကညီကီၢ်စံဉ်ဟီဉ်ကဝီပူၤကတၢ်ဝဲတဘဉ်ဘဉ်န့ဉ်လီၤ. ကီၢ်ပ ယီၤ ပဒိဉ်ဒီး KNU ပဒိဉ်ခံဖုလၢ တၢ်လိာ်ပာ်ပနီဉ်ဝဲ ကွါမုဉ် ဘဉ်ဃး သွံဉ်ထံးမုဉ်ခွါဂ့ၢ်ဝီအိဉ်ပညီလီၤဆီလိာ်အသးဒီး ဟီဉ် ခိဉ်ဒီဖျါ သဲစး တၢ်ဘျးတီပတီၢ်ပာ်ပနီဉ်ဝဲအိဉ်ပညီတဘျး ခါဘဉ်ဆဉ် လၢအဝဲသ့ဉ်တၢ်သိဉ်တၢ်သီမိာ်ပုၤခိဉ်သ့ဉ်အပူၤ တၢ် လိာ်ပာ်ပနီဉ်တၢ်ဖိဉ် ဆူမၤတရီတပါဒ်အမုဉ် တၢ်မၤကမဉ်ကွါ မုဉ်ဂ့ၢ်ဝီန့ဉ်လီၤ.¹¹

ဖဲလါဒိဉ်စဲဘဉ် ၂၀၁၈ နံဉ်န့ဉ် ကီၢ်ပယီၤပဒိဉ်ဆဲးလီၤသကိးစု မုဉ်ကျါဒီး ဘီမုဉ်စၢ်ဖိဉ်ကရၢလၢ လံာ်ဘိးဘဉ်ရၢလီၤအပူၤ ဘဉ် ဃး တၢ်တြီၤတၢ်ဒီသဒါ ဒီး ကူဆါဘျီဘဉ်က့ၤ သွံဉ်ထံးမုဉ်ခွါတၢ် မပယွဲလၢအဘဉ်ဃးဒီးစုကဝဲတၢ်သဘဉ်သဘုဉ်တဖဉ် ဒ်သိး က မၤဂ့ၢ်ထီဉ်သဲစးတၢ်ဆီဉ်ထွဲမၤစၢ်ပူၤတၢ်ဘဉ်သွံဉ်ထံးမုဉ်ခွါ တၢ်မပယွဲလၢအအိဉ်မုဉ်ဒီးသ့ဉ်တဖဉ်အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. ဖဲလါမးရှး

⁶ ကွါဘဉ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီဉ်ရၢလီၤအိၤဖဲ လါဒိဉ်စဲဘဉ် ၂၀၁၈ နံဉ်ပူၤ လၢအမုဉ် “တၢ်တူၢ်ကစုလၢတၢ်ခူသ့ဉ်အပူၤ - မုဉ်ခွါသွံဉ်ထံး တၢ်မပယွဲ ထီဒါပိာ်မုဉ်ပိာ်မၤလၢ ကီၢ်ပယီၤမုဉ်ထီဉ်ကလံၤထံးပူၤ” ဒီး လံာ်ပာ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီဉ်ရၢလီၤအိၤဖဲ လါအိးကထီဘဉ် ၂၀၁၈ နံဉ်ပူၤ လၢအမုဉ် “တၢ် ပျံတၢ်ဖးအဂီၢ်ခိဉ်ထံး- သဝီဖိလၢ ကီၢ်ပယီၤမုဉ်ထီဉ်ကလံၤထံးတဖဉ်အကလုာ်လၢ ၂၅ နံဉ်အတီၢ်ပူၤ” တက့ၢ်.
⁷ ကွါဘဉ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီဉ်ရၢလီၤအိၤဖဲ လါနီဉ်ဂ့ၢ်ဘဉ် ၂၀၁၉ နံဉ်ပူၤ လၢအမုဉ် “ပျံဖိးခံလၢအစၢၤယံၤ - လီၤကဝီကမုဉ်ဖဲကီၢ်ပယီၤမုဉ် ထီဉ် ကလံၤထံးတဖဉ်အတၢ်ထံဉ်တၢ်ပာ်သးလၢ တၢ်မုဉ်တၢ်ခူဉ်, တၢ်တီတၢ်တြီၤဒီးတၢ်သုပံးမုဉ်ဒါအဖိခိဉ် ” တက့ၢ်.
⁸ ကွါဘဉ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢတၢ်ဖိခိဉ် လၢ KHRG ထုးထီဉ်ရၢလီၤအိၤ လၢအမုဉ် “ပျံဖိးခံလၢအစၢၤယံၤ” တက့ၢ်.
⁹ ကွါဘဉ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ ဒဲနံဉ်တၢ်မၤလဲဝဲလီၤလၢတၢ်မၤလဲဘဉ်ဃးဒီးဟီဉ်ခိဉ်ဒီဘုဉ်အဂီၢ် (Danish Institute for International Studies) ထုးထီဉ်ရၢ လီၤအိၤဖဲ လါမးရှး ၂၀၁၇ နံဉ် လၢအမုဉ်, “Justice Provision in Myanmar”, တက့ၢ်.
¹⁰ ကွါဘဉ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢတၢ်ဖိခိဉ် လၢ KHRG ထုးထီဉ်ရၢလီၤအိၤ လၢအမုဉ် “ပျံဖိးခံလၢအစၢၤယံၤ” တက့ၢ်.
¹¹ ဘဉ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ REDRESS and Global Survivors Fund ထုးထီဉ်ရၢလီၤအိၤဖဲ လါမးရှး ၂၀၂၃ နံဉ် လၢအမုဉ်, “MYANMAR STUDY ON OPPORTUNITIES FOR REPARATIONS FOR SURVIVORS OF CONFLICT-RELATED SEXUAL VIOLENCE - Beyond Survival”, တက့ၢ်.

၂၀၁၉ နံၣ်န့ၣ် ကီၢ်ပယီၤထံကီၢ်ပတီၢ်ကမံးတံၢ်ပာ်လီၤတၢ်ဖံး တၢ်မၤတၢ်ရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤအိၣ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်ဘၣ်ဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ် က့ၤသဲးစး မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဝဲၤလီၤလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ် လၢအအိၣ်မ့ၣ်ဒီးသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.¹² စးထီၣ်ဖဲ လၢဖၤတြူၤအါရံၤ ၂၀၂၁ နံၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ တၢ်ရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤ သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အိၣ်ပတုၣ်ကွၢ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သ့းမိၤစိရိၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ထံကီၢ်တၢ်စိ တၢ်ကမိၤဝံၤအလီၢ်ခံ သ့ၣ်ထံးဒီးမ့ၣ်ခွါတၢ်မၤပယွဲ (SGBV) တၢ်အိၣ်သး တဖၣ်

စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သ့းမိၤစိရိၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်က မိၤဝံၤအလီၢ်ခံ ကီၢ်ပယီၤသ့းလၢအအိၣ်လၢ ထံကီၢ်တၢ်ပတၢ်ပြး ကီၢ်ကးကရၢ (SAC) တၢ်ပၤဆုၢ်ဖိလၢသ့ၣ်တဖၣ် မၤဆူၣ်ထီၣ် ဂ့ၤထီၣ်အသ့းတၢ်ကူၣ်တရံးကျဲ ဒီး ဟူးဂဲၤထီၣ်ဒါကမုၢ်လၢ ကီၢ် ပယီၤဒီဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ.¹³ စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သ့းမိၤစိရိၤ ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤဝံၤအလီၢ်ခံ ထံလီၤကီၢ်ပယီၤသ့း တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်ဟဲအထီၣ်အဃိ လံာ်တၢ်ပာ်ဖျါအါ ဘျီတၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ပးပိာ်မုၢ်လၢကီၢ်ပယီၤပုၤသ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ် ဆၢၣ် မဲာ်ဘၣ်ဝဲ သ့ၣ်ထံး ဒီး မ့ၣ်ခွါတၢ်မၤပယွဲတၢ်လီၤဘၣ်ယိာ် အါထီၣ် လီၤဆီဒၣ်တၢ် ပယီၤသ့းတၢ်မၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါတ ဖၣ်န့ၣ် လီၤ.¹⁴ ပိာ်မုၢ်ဘီမုၢ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢဒီးဘီမုၢ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢတၢ် ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲ (UNDP ဒီး UN Women) တ ဖၣ် ပာ်ဖျါ ထီၣ်ဝဲ ပိာ်မုၢ် (၅) ဂၤအကျါ (၁) ဂၤ ထံၣ်ဘၣ်တၢ် မၤပယွဲထီၣ်ဒါ ပိာ်မုၢ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်ပိာ်မုၢ်လၢအဟံၣ်ခိၣ်ဟံၣ် ဃၤအိၣ် ဒီး ပိာ်မုၢ် (၃) ဂၤအကျါ (၁) ဂၤန့ၣ် မုၢ်နၤခီအဆၢက တၢ်အိၣ်လၢဟံၣ်ပုၤ တူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်ဘၣ် န့ၣ်လီၤ.¹⁵

SAC ပယီၤသ့းထီၣ်ဒုးထီၣ်ဒါကမုၢ်တပယုာ်ဃီသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်ထံလီၤကီၢ်ပုၤစုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်ခိၣ်သ့ၣ်ကဲထီၣ်သး လၢ ထံကီၢ်ဒီဘျီပုၤ လၢအပၣ်ဃုာ်ဒီး သ့းတၢ်မၤပယွဲသ့ၣ်ထံး မ့ၣ်ခွါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.¹⁶ တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤထံရှၢၢ်ကီၢ်သးပုၤ ဃီာ်ဖိ တၢ်ကရၢကရိ (AAPP) ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ စးထီၣ်လၢ လၢဖၤ တြူၤအါရံၤ ၂၀၂၁ နံၣ် တုၤ လၢဖၤတြူၤအါရံၤ ၂၀၂၄ နံၣ်အတီၢ် ပုၤအံၤန့ၣ် SAC ပယီၤသ့းသ့ၣ်တဖၣ် ဖိၣ်ဒုးဃာ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ် အါန့ၢ်ဒီး (၅,၀၀၀) ဂၤ ဒီး တၢ်ပာ်ဖျါတဖၣ်အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်ပာ် ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ပယီၤသ့းဖိၣ်ဒုးဃာ်ပိာ်မုၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အတၢ် ပညိာ်မုၢ်ဒိသိး ကမၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါထီၣ်ဒါအဝဲသ့ၣ်ဖဲအအိၣ် လၢဃီာ်ပုၤခါ ဒီး တနီၤဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီတပပိာ်မုၢ်ပုၤဃီာ်ဖိသ့ၣ် တဖၣ်အံၤအိၣ်လံန့ၣ်လီၤ.¹⁷ ဒီဖျါလၢပယီၤသ့းတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ် အံၤသ့ၣ်တဖၣ် ဒီး သ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါတၢ်မၤပယွဲမၤဖုးတဖၣ်အဃိ လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပျံၤတၢ်ဖုးတၢ်ဒီးဘၣ်ယိာ်လၢကတိ နိၣ်သဂၢ်ဘၣ်ပုၤသ့းဖိ တဖၣ် ဒီး အဝဲသ့ၣ်ကမၤန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီ တၢ်တြူၤအါဂီၢ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်တၢ်ကီၢ်ခဲ တၢ်တြီမၤတံာ်တံာ် အကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ.

ဒီဖျါလၢစုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်ကဲထီၣ်သးဆူၣ်ညါကွၢ်ကွၢ် အဃိ သဲးတၢ်ဒိၣ်စိဂံၢ်စၢ်လီၤဒိၣ်ထီၣ်, ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဘၣ်တၢ် ဘၢ လၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်တအိၣ် ဒီး ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအအိၣ် မ့ၣ်ဒီးသ့ၣ်တဖၣ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြူၤဂီၢ်ကီၢ်ခဲဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ် လီၤ. SAC ပယီၤသ့းဖိသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလီၢ်ဘၢလီၢ် ကွၢ်အိၤသ့ထဲလၢ အသ့းကွၢ်ဘျီတခါဒီးအပူၤ, တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါ ကမုၢ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဖျါဖျါဖျါတအိၣ် ဒီး သ့းဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်ဟံးမ့ၣ်ဒါတၢ်လၢအမၤကမၢ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်စ့ၤ ဒီဖျါလၢ ကျိၤ ကျဲသန့ဝဲအံၤ ဒုးပုၤဖျဲးထီၣ်ကွၢ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ် ဃုာ်တဖၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. KNU စံၣ်ညီၣ်ပီတု အပုၤဂံၢ်ဘါ ဒီး

¹² ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ REDRESS and Global Survivors Fund ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ, “[Myanmar Study](#)”, ဒ်အိၣ်ဖျါလၢအဖိခိၣ်အသိးတက့ၢ်.
¹³ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လၢယုၤ ၂၀၂၃ နံၣ်ပုၤ လၢအမ့ၢ် “[ကျွန်တော်တို့ကိုဘာကြောင့်ပစ်မှတ်ထားရတာလဲ? မြန်မာစစ်တပ် မှမြန်မာပြည် အရှေ့တောင်ပိုင်းရှိ ရွာသားများအပေါ် ပစ်မှတ်ထားအကြမ်းဖက်မှုပုံစံများကို ဖော်ထုတ်ခြင်း](#)” တက့ၢ်.
¹⁴ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ ကညီဂိုဝ်းစွဲးယာ်ကရူာ် (KWG) ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လၢနိၣ်ဝုဘၣ် ၂၀၂၂ နံၣ် လၢအမ့ၢ်, “[Stop Violence Against Women in Burma](#)”, ဒီး ကွၢ်စ့ၢ်ကီး UNDP and UN Women, “[Regressing Gender Equality in Myanmar: Women living under the pandemic and military rule](#)”, လၢမးရှး ၂၀၂၂ နံၣ်.; ကီၢ်ပယီၤပိာ်မုၢ်ကရၢဖိၣ် (Women’s League of Burma) ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လၢဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၁ နံၣ် လၢ အမ့ၢ်, “[Barriers at Every Turn. Gender-based violence against ethnic women in Burma.](#)” တက့ၢ်.
¹⁵ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ ကီၢ်ပယီၤပိာ်မုၢ်ကရၢဖိၣ် (Women’s League of Burma) ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လၢဖၤတြူၤအါရံၤ ၂၀၂၄ နံၣ် လၢအမ့ၢ်, “[Regressing Gender Equality in Myanmar](#)”, ဒ်လၢအဖိခိၣ်အသိးတက့ၢ်.
¹⁶ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ ပိာ်မုၢ်ဘီမုၢ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢဒီးဘီမုၢ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲ (UNDP ဒီး UN Women) ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လၢအမ့ၢ်, “[July - December 2023 Situation Update of Burma/Myanmar](#)”, ဒီး Progressive Voice ထုးထီၣ်ရၤလီၤလံာ်ဖဲ လၢဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၄ နံၣ် လၢအမ့ၢ်, “[Voices of Resilience, Calls for Justice](#)”, တၢ်တိစၢၤမၤစၢၤထံရှၢၢ်ကီၢ်သးပုၤဃီာ်ဖိကရၢ (Assistance Association for Political Prisoners-AAPP) ထုးထီၣ်ရၤလီၤလံာ်ဖဲ လၢယုၤလဲ ၂၀၂၂ နံၣ် လၢအမ့ၢ်, “[‘Accountability for the Junta Criminals’: Evidence of Crimes Against Humanity Perpetrated by the Armed Wing of the Junta in Burma Since the 2021 Coup](#)”.
¹⁷ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ AAPP ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လၢမးရှး ၂၀၂၄ နံၣ် လၢအမ့ၢ်, “[Women Subjected to Sexual Violence during the Spring Revolution under the Military Coup](#)”; AAPP, “[‘Accountability for the Junta Criminals’](#)”, ဒ်သိးဒီးလၢအဖိခိၣ်ဒိၣ်.

တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအိၣ် ဒီးအိၣ်မ့ၢ်တၢ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်မၤကမၣ်ကွၢ်မ့ၢ် ကဲထီၣ်သးလၢ KNU တၢ်ပၤဟီၣ်ကဝီၤပူၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ဟံး ထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီၤလိာ်ဘၢလိာ်ကွၢ် အိၣ်လၢ KNU စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤကွၢ်ဘျီၣ် ပူၤ လဲၤတရံးအသးသ့ဒီးန့ၣ်လီၤ.¹⁸ တၢ်သိၣ်တၢ်သီ ဒီး စံၣ်ညီၣ် ပီတုၤကျိၤကျဲသ့ၣ်တဖၣ် ဒီးသဒါပူၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအအိၣ်မ့ၢ်ဒီး

သ့ၣ်တဖၣ်တန့ၢ်ခဲလၢာ်ဘၣ်အမဲၣ်ညါ တကီၢ်ခါစုကဝဲၤတၢ်သ ဘၣ်သဘျီတၢ်အိၣ်သးဝဲအံၤ တြီတံၢ်ယာ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပာ် လီၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီ ဒီး စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤကျိၤကျဲလၢအလီၢ်အလီၢ် ဒၣ်ဝဲသ့တန့ၢ်တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၃။ တၢ်ကဲထီၣ်သးနီၢ်ကီၢ်အဂ့ၢ်ဖုၣ်ကီၢ်- စုကဝဲၤတၢ်သဘၣ်သဘျီအဆၢကတီၢ် တၢ်မၤပယွဲ သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီဒါသဝီဖိ တဖၣ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြီၢ်ဂီၢ်ကီၢ်ခဲ

စးထီၣ်လၢ လါဖျါတြီၢ်အါရံၤ ၂၀၂၁ နံၣ်သုးမိၤစိရိၤဟံးန့ၢ်ဆူၣ် ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤဝံၤအလီၢ်ခံ တုၤလီၤလၢ လါစဲးပထွဘၢၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်လံာ်တၢ်ဟံးဖျါဘၣ်ဃး တၢ်မၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါဂီၢ်ဝီထီဒါပိာ်မုၢ် ဒီး ပိာ်မုၢ်ဖိသ့ၣ် လၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပူၤအိၣ် (၁၉) ဂ့ၢ်ဝီ ဒီး ပူၤ လၢအမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်မုၢ် ပိာ်ခွါနီၢ်ဒိၣ် ဒီး ပိာ်ခွါဖိသ့ၣ် (၂) ဂၤ န့ၣ်လီၤ. ပူၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်အကျါ သုးဖိလၢအမၤကမၣ်တၢ် အနီၣ်ဂံၢ်စုၤကတၢ်အိၣ် (၅) ဂၤ ဒီး သဝီဖိလၢအမၤကမၣ်တၢ် အိၣ် (၁၆) ဂၤန့ၣ်လီၤ. ပူၤမၤကမၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ပညိၣ် မၤပယွဲဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိခဲလၢာ်အိၣ် (၁၅) ဂၤ ဒီး ပိာ်မုၢ်ဒိၣ်တုၤ ခိၣ် ပုၤအိၣ် (၄) ဂၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ် ကဲထီၣ် သးလၢတၢ်လီၤအါတီၤ ဒီးကဲထီၣ်စ့ၢ်ကီၢ်အသးလၢပူၤတူၢ်ဘၣ် တၢ်အ ဟံၣ်ပူၤအိၣ်အပိ တၢ်အံၤပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ် ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပူၤ တၢ်ပူၤဖျဲးလီၤလၢသဝီဖိဂီၢ်တအိၣ်နီတ တီၤဘၣ် န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်ပူၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ခါ ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်ကီ တဖၣ် လၢအတၢ်တၢ်ဒီးအသ့ၣ်အိၣ်အါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တၢ် တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဟဲအါထီၣ် မ့ၢ်လၢစုကဝဲၤတၢ်သဘၣ်သဘျီ ဟဲအါထီၣ် အပိ တၢ်လူၤပိာ်မၤထွဲ KNU သဲစးတၢ်ဘျါ ဒီး ကီၢ် ပယီၤပဒိၣ်သဲစးတၢ်ဘျါခဲလၢလၢဂံၢ်စိဒိၣ်မး, သဲစးတၢ်ဒိၣ်စိလၢ ကဒီးသဒါ ပိာ်မုၢ် ဒီး ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ကပူၤဖျဲးဒီး သ့ၣ်ထံး မုၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲဂီၢ်စ့ၢ်ကီၢ်ခါစုၤကတၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မုၢ်သုးဖိလၢအမၤကမၣ် မုၢ် သ့ၣ်ထံး မုၢ်ခွါကွၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်ဝီတဖၣ်အံၤန့ၣ် ပူၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢ အအိၣ်မ့ၢ်ဒီးသ့ၣ်တဖၣ် လုၤတက့ၤဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြီၢ်တ န့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ဟံးဖျါအဆၢဒိၣ်ဝဲအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်အုၣ်သးတဖၣ် ဘၣ် ဃးတၢ်မၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါကွၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်ဝီကဲထီၣ်သးလၢ ကီၢ်ပ ယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပူၤ ဒီး ပူၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအ အိၣ်မ့ၢ်ဒီးသ့ၣ်တဖၣ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြီၢ်ဂီၢ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီလၢ အတြီၢ်မၤတံာ်တၢ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် စးထီၣ်လၢ လါဖျါတြီၢ်အါရံၤ ၂၀၂၁ နံၣ်သုးမိၤစိရိၤဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤ ဝံၤအ လီၢ်ခံတုၤလီၤလၢ လါစဲးပထွဘၢၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. လံာ်တၢ်ဟံးဖျါအဆၢဒိၣ်ဝဲအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ (၃.၁) ပူၤလၢအတူၢ် ဘၣ် သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲကွၢ်မ့ၢ်တဖၣ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ် တီတၢ်တြီၢ်အဂီၢ် တၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်တြီၢ်မၤတံာ်တၢ်လၢတၢ်မၤနီၣ် မၤဃါ အီၤန့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂ့ၢ်ဖုၣ်ကီၢ်, (က) တၢ်မၤပယွဲသ့ၣ် ထံးမုၢ်ခွါထီဒါပုၤဂံၢ်ဆဲးဘါစၢ်, (ခ) တၢ်ဒုးပူၤဖျဲးပူၤမၤကမၣ်တၢ် ဒီး တၢ်စံၣ် ညီၣ်ဃာ်, (ဂ) တၢ်ကလဲၤထီၣ်ကွၢ်ဘျီအဂီၢ် ကျိၣ် စုတၢ်ဂ့ၢ်ကီအိၣ်, (ဃ) ပူၤတဝါတၢ်ထံၣ်သံကမၣ် ဒီး (င) တၢ် တသ့ၣ်ညါနီၢ် ပါၤသဲစးတၢ်ဘျါ ဒီး တၢ်တီၣ်ထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီကျိၤကျဲတ ဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢခဲကတၢ် လံာ်တၢ်ဟံးဖျါအဆၢဒိၣ်ဝဲအံၤ ပာ် ဖျါထီၣ် (၃.၂) ဂ့ၢ်ဝီလၢတၢ်တီၣ်ထီၣ်အီၤဆူၣ်ကွၢ်ဘျီပူၤ ဒီး လိာ် ဘၢလိာ်ကွၢ်ပူၤမၤကမၣ်တၢ်ဖိဝဲတဖၣ်, ဒီးတၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီ ကျိၤ ကျဲတဆီဘၣ် တဆီ ဒီး (၃.၃) သဝီဖိသ့ၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တ နီၤလၢတၢ်ဒီးသဒါလီၤသးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

¹⁸ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ဟံးဖျါလၢ KHRG ဒီး KWO ထုးထီၣ်ရၤလီၤအီၤဖဲ လါအိးကထီဘၣ် ၂၀၂၂ နံၣ် လၢအမ့ၢ်, “[Girl’s rights and protection challenges in Southeast Burma](#)” တက့ၢ်.

၃.၁. သဲစးတၢ်ဒိၣ်စိၤကိၢ်စၢ် ဒီး တၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီၢ်တၢ်တြၢ်ကိၢ်ခဲ

ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပူၤ စုကဝဲၤတၢ်သဘၣ်ဘၣ်ကဲထီၣ်ဒီးအသးဆူညါကွၢ်ကွၢ်အယိ တၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲစး တၢ်ဒိၣ်စိၤကိၢ်စၢ်တၢ်တီၢ်တၢ်တြၢ်ကိၢ်ခဲန့ၢ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိအါဂၤပၢ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ဃး အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်အိၣ်မူပုၤဒီးတၢ်ပျံတၢ်ဖုးန့ၢ်လီၤ. တၢ်ပျံတၢ်ဖုးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤဟဲအိၣ်ထီၣ်ခိဖျိသုးဖိၣ်စုကဝဲၤကရူဂ်ကရၢဒုးထီၣ်ဒါသဝီဖိတဖၣ်အံၤ လၢကျဲအါဘိအါ ကလုာ်အယိန့ၢ်လီၤ. တၢ်ပူၤဖျဲးလီၤလၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ် တအိၣ်နီတတီၤဘၣ်. တၢ်လီၤလၢအပူၤဖျဲးဒီးတၢ်မၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမုၢ် ခွါလီၤစ့ၢ်ကီး တအိၣ်နီတတီၤဘၣ်န့ၢ်လီၤ. KHRG တၢ်မၤနီၣ်မၤပၤပၤ ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ဖဲလၢဖျါတြၢ်အါရံၤ ၂၀၂၁ နံၣ် ဒီးလၢစဲးပထုဘၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ ပုၤမၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါကမုၢ်လၢတၢ်လီၤအါတီၤ ဃုာ်ဒီး တၢ်လီၤလၢအမ့ၢ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အဟံၣ်န့ၢ်လီၤ. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်မ့ၢ်ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ် ဒီး ပိာ်မုၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ်ခိၣ်န့ၢ်ဖၤဖၤသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်ဆၣ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ပညိၣ်မၤပယွဲထီၣ်ဒါပုၤလၢအသးနံၣ်ပုၤမ့ၢ်ဂ့ၤ သးနံၣ်ဆံးမ့ၢ်ဂ့ၤခဲလၢန့ၢ်လီၤ. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအအိၣ်မူဒီး ဒီး အဟံၣ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီၢ်တၢ်တြၢ်အဂီၢ် အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲ တၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်တြၢ်မၤတံာ်တံာ်အိၣ်အါမးန့ၢ်လီၤ. သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ကီ ဒီး အါစုအါဘျီန့ၢ် အဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၢ် ဘၣ် တၢ်တီၢ်တၢ်တြၢ်လုၤတက့ၤတသ့ဘၣ် မ့ၢ်လၢပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပူၤဖျဲးဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃာ်, လီၤကဝီၤပုၤန့ၢ်စိ န့ၢ်ကမီၤ သ့ၣ်တဖၣ်တဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဘၣ်, အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်တၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်တၢ်လၢာ်ဘၣ်လၢာ်စုတန့ၢ်, ပုၤတဝၢတၢ်ထံၣ်သံကမၢ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအအိၣ်မူဒီးသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တမ့ၢ် တၢ်တသ့ၣ်ညါ စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤကျဲတဖၣ်န့ၢ်လီၤ.

(က) တၢ်မၤပယွဲထီၣ်ဒါပုၤမ့ၢ်ဆံးဘါစၢ်တဖၣ်

ပိာ်မုၢ် ဒီး ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ် အသးနံၣ်ပုၤမ့ၢ်ဂ့ၤသးနံၣ်ဆံးဂ့ၤ ဒီး သဘူဂ့ၤထီၣ်ပုၤဂ့ၤ ပုၤလၢအမၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတဖၣ် ပညိၣ် မၤပယွဲထီၣ်ဒါအဝဲသ့ၣ်ခဲလၢန့ၢ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် တၢ်မၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါဂ့ၢ်ဝီ (၁၉) ခါအကျါ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်အိၣ် (၁၅) ဂၤ ဒီး ပိာ်မုၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ် ခိၣ်န့ၢ် ဒီး နီၢ်ခိက့ၢ်ဂီၤဖၤစၢ်တဖၣ်အိၣ် (၄) ဂၤန့ၢ်လီၤ.

တၢ်မၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါဖိသ့ၣ်-

ဖဲတၢ်ကွဲးလံာ်တၢ်ပၢ်ဖျါတဘျီအံၤအဆၢကတီၢ် KHRG ဒီးန့ၢ်

ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါတဖၣ် ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ပုၤမၤကမၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ခဲလၢန့ၢ်ပိာ်မုၢ်ခွါဒိၣ်တုၤခိၣ်ပုၤ ဒီး ဖိသ့ၣ် (၂) ဂၤ, ဒီးအဝဲသ့ၣ်မၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိ (၁၅) ဂၤန့ၢ်လီၤ. ပုၤမၤ ကမၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ် ပုၤဖိၣ်စုကဝဲၤဖိ, ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အဘူးတၢ်ဟံၣ်ဖိဃီဖိ ဒီး သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်အံၤပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ‘ပိာ်မုၢ်ခွါဒိၣ်စိ’ တၢ်ထံၣ်တၢ်ပၢ်သးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အိၣ်ဒီးဝဲၤကျါမုၢ်စုလၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပူၤ လီၤဆီ ဒၣ်တၢ်လၢ ပုၤတဝၢ ဒီး ဟံၣ်ဃီသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၢ်လီၤ. တချူးလၢ တၢ်သ့ၣ်ညါထွဲ မ့ၢ်တမ့ၢ် တၢ်ပၢ်ဖျါထီၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤ ပယွဲဂ့ၢ်ဝီသ့ၣ်တဖၣ်အံၤဆူ ပုၤကွၢ်ထွဲဖိသ့ၣ်, ပုၤလၢတၢ်န့ၢ်န့ၢ်အိၣ်သ့ၣ် မ့ၢ်တမ့ၢ် လီၤကဝီၤပုၤတဝၢခိၣ်န့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အအိၣ်ဒီးဘၣ်န့ၢ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ် ညီန့ၢ်မၤကမၢ်ကွီၢ်မ့ၢ်ဝဲအံၤအါဘျီ မ့ၢ်တမ့ၢ် မၤကမၢ်ဝဲလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖးယံာ်ဒိတကတီၢ်ညါန့ၢ်လီၤ.

တၢ်ကဲထီၣ်သးဂ့ၢ်ဝီတခါလၢအမ့ၢ် SAC ပယီၤသး ခိၣ်ချးသးရၢၣ် (ခမရ-၃၄၀) အသးစကီၤတဂၤ အသးနံၣ်အိၣ် (၃၀) နံၣ် မၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါ ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိ (၇) နံၣ်တဂၤလၢအသးကရၢၢ်ပူၤ ဖဲ ဆ---သဝီ, မဲာ်ကျိကရူၢ်, ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, မ့ၢ်တြၢ်ကီၢ်ရၢၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၢ်လီၤ. ပယီၤသးစကီၤတဂၤအံၤ မၤကမၢ်ဝဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါဝဲအံၤတဘျီဘျီဖဲ လၢမးရး ၂၀၂၃ နံၣ်အတီၢ်ပူၤန့ၢ်လီၤ. ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဂၤအံၤမ့ၢ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အပါယၢ် ဒီး အိၣ်သကိးဝဲလၢသးကလၢဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၢ်လီၤ. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အမိ ဒ--- ပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒိအံၤ, “အဝဲစးထီၣ်မၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါယဖိမုၢ်ခွါဒိၣ်အံၤ စးထီၣ်လၢအဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်န့ၢ် ယတသ့ၣ်ညါဘၣ်. (...) ဘၣ်တဂီၤ ကဘၣ်ဖဲဂီၤခိ ခိၣ်ဒုး၃၀ န့ၢ်ရံၣ်ယမံၤပၢ်ထီၣ်အဆၢကတီၢ် ယထံၣ်အဝဲဟးထီၣ်လၢယဖိမုၢ်အမံၤဒီးပူၤ. ယဆိကမိၣ်ဒု အမၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါယဖိမုၢ်အံၤဖးယံာ်လံ. တၢ်တဂီၤန့ၢ် ယလဲၤလၢတၢ်ဟးလီၤဝဲၤ ဟဲက့ၤဃီဆူယဖိမုၢ်မံၤဒီးအခါ ယဖိမုၢ်အိၣ်လၢအဒါပူၤဘျီယုာ်ကလၢန့ၢ်လီၤ. ယကွၢ်ထံအခိၣ်သ့ၣ်ဃံ ဒီး အမဲာ်သ့ၣ်ဘၣ်ဆၣ် ယတထံၣ်တၢ်လီၤတီၢ်လီၤဆီနီတမံၤဘၣ်. ဖဲယဝၤလဲၤဆူအတၢ်မၤလီၤဝဲၤဒါး ကဘၣ်ဖဲဂီၤခိ ၈း၀၀ န့ၢ်ရံၣ်အခါ ယသံကွၢ်ယဖိမုၢ်လၢ မ့ၢ်တၢ်မၤအသးဒီးအိၣ်အိၣ်မနုၤသ့ၣ်တဖၣ်လဲၣ်. ယသံကွၢ်ယဖိမုၢ်လၢ ‘မနုၤန့ၢ် အဟဲလၢနမံၤဒီးပူၤဇါ.’ ယဖိမုၢ် စံးဆၢယၤလၢ ‘မ့ၢ်, အဟဲအိၣ်ထီၣ်ယပုၤပီ.’ ယဖိမုၢ်ကတဲဖျါထီၣ်တၢ်ကဲထီၣ်သးဒီးအိၣ်တဖၣ်အဂီၢ် အဝဲပျံတၢ်. (...) ဝံၤယမၤ အတဲဘၣ်ယၤဘၣ်ဃး တၢ်လၢအကဲထီၣ်သးဒီးအိၣ်နီၢ်နီၢ်အဂ့ၢ်န့ၢ်လီၤ. (...) အဝဲတဲစ့ၢ်ကီးယၤလၢ ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဝဲအံၤ မၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါအိၣ် လၢတၢ်လီၤဆူအံၤဆူဘးအိၣ်တဘျီဘျီလံန့ၢ်လီၤ.”¹⁹

¹⁹ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပၢ်ဖျါလၢ KHRG ထူးထီၣ်ရၢလီၤအိၣ်ဖဲ လၢနီၣ်ဝုဘၣ် ၂၀၂၃ နံၣ်ပူၤ လၢအမ့ၢ် “မ့ၢ်တြၢ်ကီၢ်ရၢၣ် တၢ်ကဲထီၣ်သးတၢ်ပၢ်ဖျါ- SAC သးစကီၤတဂၤမၤထီၣ်ဒါသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါ လၢ ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ် ၇နံၣ်တဂၤအဖိခိၣ် လၢသးကလၢအပူၤ, ဖဲလၢမးရး ၂၀၂၃နံၣ် ” တက့ၢ်.

ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အမိၤသ့ၣ်ညါတၢ်ကဲထီၣ်သးဒီးအဖိမုၢ်ဒ်အံၤဝံၤ အလီၢ်ခံၣ် ဖဲလါအ့ၣ်ဖျါ ၁ သီ, ၂၀၂၃ နံၣ်အနံၤန့ၣ် အိၤဒီးအဖိမုၢ် ဟး ထီၣ်ခူသ့ၣ်ကွၢ်လၢသးကလၢပုၤ ဒီးတတီၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ် ဆူ SAC ခိၣ်န့ၢ်ပုၤတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်မဲတၢ်အအိၣ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲပျံၤ ဒီး ဘၣ် ယိၣ်တၢ်လၢ အနီၢ်ကစၢ် ဒီး အဖိမုၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. အဝဲတလဲၤတီၢ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ SACတၢ်ပၤဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲၤ ဒီး ကိၢ်ပ ယီၤပဒိၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲၤဖိလၢဘၣ် မ့ၢ်လၢ အဝဲတန့ၢ်ကျိၤကျဲၤဝဲအံၤဘၣ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲအဝဲက့ၤဆူ အပါသဝီ လၢကျဲၤအခါ လီၢ်ကဝီၤကညီတၢ်ထူၣ်ဖျါသးမ့ၢ်ဒိၣ် (KNLA)ပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤဖဲတၢ်သမံၤသမိၤတြၢလီၢ်တဖၣ် ကိးပ တုၢ် အိၤ ဒီး အဝဲဒုးသ့ၣ်ညါ KNLA သးတဖၣ် ဘၣ်ဃးတၢ်ကဲ ထီၣ်သးဝဲအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. KNU စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဟံၣ်ထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ် ဘၢ လိာ်ကွီၢ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တၢ်အံၤတန့ၢ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢအကဲ SAC သးစကီၤဒီး တအိၣ်လၢ KNU သဲစးတၢ်ဘျါအဖိလၢဘၣ် အယိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်လီၢ်ကဝီၤ KNLA သးဖိတဖၣ် မၤစၢၤပုၤ တူၢ်ဘၣ်တၢ်တၢ်အံၤ ဒီး အမိၤဒ်သိးကက့ၤတုၤဆူတၢ်လီၢ်လၢ အဘၣ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်အဂၤတခါကဲထီၣ်အသးဖဲ လါအိးကထိဘၣ် ၂၀၂၂ နံၣ် န့ၣ် သဝီဖိလၢအမံၤမ့ၢ် အူဗ--- တၢ်အံၤ ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါ ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိ နီၢ်ဃ--- လၢအသးနံၣ်အိၣ်ဒၣ်ထဲ (၁၇) နံၣ်တၢ် ဂၤအံၤအယိၣ် အဝဲအိၣ်ထီၣ်ဒီးဟးသးန့ၣ်လီၤ. အူဗ--- အံၤ မ့ၢ် ဒၣ် နီၢ်ဃ--- အဖါတၢ်နီၢ်နီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤပယွဲၤကွီၢ်မ့ၢ်ဝဲအံၤ ကဲ ထီၣ်အသးဖဲ ဂ--- သဝီ, ကမိၣ်သ့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤ, လၢဒိၣ်စိကီၢ် ဆၣ်, ဘျဲးဒၣ်ကီၢ်ရဲၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တီၢ်ဖျါထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီတခါအံၤ ဆူ KNU လၢဒိၣ်စိကီၢ်ဆၣ်ပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ် န့ၣ် လီၤ. ဖဲနီၢ်ဃ--- အိၣ်ဒီးဟးသးဒီးတကတီၢ်ညါအခါ ကညီ ပိာ်မုၢ်ကရၢ (KWO) ကွၢ်ထွဲက့ၤအိၤလၢ ဟံၣ်ကဒုလီၢ်တတီၤ ဒီး အဝဲ အိၣ်ဖျဲၣ်ထီၣ်ဘၣ်အဖိဂ့ၢ်ဝီလဲၤန့ၣ်လီၤ.

ပိာ်မုၢ် ဒီး ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ် ခိၣ်န့ၢ်ဒီးနီၢ်ခိဖၢၣ် တဖၣ်-

ပုၤမၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲၤထီၣ်ဒါ ပိာ်မုၢ် ဒီး ဖိသ့ၣ်ပိာ် မုၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ် ခိၣ်န့ၢ်ဒီးနီၢ်ခိဖၢၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မၤပျံၤမၤ ဖုး ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ် မ့တမ့ၢ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အနီၢ်ကစၢ်ပာ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ ပုၤလၢအကွၢ်ထွဲအိၤ မ့တမ့ၢ် လီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၢ်တဖၣ် တသ့ တဘျီဃီဘၣ်အယိၣ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ပညီၣ် မၤတရီၤတပါပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အဘျီတဖၣ်အဘျီန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲ ထီၣ်သး ဂ့ၢ်ဝီတနီၤ အိၣ်ဖျါထီၣ်ဖဲလၢပုၤထံၣ်ထွဲတၢ်ကဲထီၣ်သး အိၣ်အခါ မ့တမ့ၢ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အနီၢ်ကစၢ်တဲဖျါထီၣ်အနီၢ်ခိ ကွၢ်ဂီၤဆါ အခါန့ၣ်လီၤ. ဖဲလံာ်တၢ်ဖျါတဘျီအံၤအဆၢကတီၢ် KHRG မၤနီၣ်မၤဃါန့ၢ် သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲၤထီၣ်ဒါ သဝီဖိ လၢအတူၢ်ဘၣ် ခိၣ်န့ၢ်ဖၢၣ် (၂) ဂၤ ဒီး နီၢ်ခိဖၢၣ် (၂) ဂၤန့ၣ်လီၤ.

ဂ့ၢ်ဝီအကျါတခါ KNU စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤသဲစး ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ်ဘၢ လိာ်ကွီၢ်န့ၢ်တၢ် လၢအဂီၢ်ဝံၤလဲၤန့ၣ်လီၤ.

လီၢ်ကဝီၤသီခါ လၢအမံၤမ့ၢ် စီၤဟ--- တၢ်အံၤ ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤ တပါ ပုၤမၤစၢ်မုၢ်ဖိ နီၢ်ဂ--- တၢ်အံၤဖဲ ကြၢၢ်တုၤကီၢ်ဆၣ်, ဒူပျံၣ် ယာ်ကီၢ်ရဲၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပုၤ ဒီး တၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါကဲထီၣ် သး ဆၢကတီၢ်ယံာ်ဝဲ (၂) နံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပာ်ဖျါ ဒီးတီၢ်ထီၣ် တၢ်မၤပယွဲၤဂ့ၢ်ဝီတခါအံၤဆူ လီၢ်ကဝီၤပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤသ့ၣ်တ ဖၣ်အအိၣ်ဖဲ နီၢ်ဂ--- အသကိးမုၢ် ထံၣ်ထွဲတၢ်ကဲထီၣ်သးဖဲ လါ မး ရှး ၂၀၂၃ နံၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဖိတၢ်အံၤ မၤ ပျံၤမၤဖုး နီၢ်ဂ--- လၢတဘၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ် ဒီး အဝဲမ့တဲ ဘၣ် ပုၤဂၤဘၣ်ဃးတၢ်ကဲထီၣ်သးအဂ့ၢ်ဝဲအံၤန့ၣ် အဝဲကဒိၣ် တံာ်နီၢ်ဂ---အကိာ်ဘိန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီတခါအံၤဝံၤအ လီၢ်ခံၣ် KWO ကွၢ်ထွဲက့ၤနီၤဂ---, လီၢ်ကဝီၤကညီဒိကလုာ်ပၤ ကီၢ်သး (KNPF)သ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤဃိထံသမံၤသမိၤတၢ်ဂ့ၢ် ဒီး KNU စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ် ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလဲၤဘၣ် ဆၣ် ဖဲလါနီၣ်ဝဲဘၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်န့ၣ် KHRG တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ် အသိနီၤ တမံၤဒဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကဲထီၣ်အသးအဂၤတခါဖဲ လါအိကူး ၅ သီ, ၂၀၂၄ နံၣ် ဟါ လီၤခိအဆၢကတီၢ်န့ၣ် စီၤဖ--- (၄၀နံၣ်) မ့ၢ်ပုၤဖုပုၤအိၣ်ဒီးဟံၣ် ဖိ ဃီဖိတၢ်အံၤ ဖိၣ်ဘံးဝဲ နီၢ်သ--- လၢအသးနံၣ်အိၣ် (၁၅) နံၣ်တၢ်ဂၤအံၤအန့ၢ်ဖဲ က---သဝီ, ဒုလိာ်မုၢ်န့ၢ်လၢခိဟီၣ်ကဝီၤ, ဒိၣ်ဖး ခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရဲၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. နီၢ်သ--- မ့ၢ်ပုၤမၤ စၢ် လၢအတဲတၢ်တထိး ဒီး အခိၣ်တဂ့ၢ်အါအါဘၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲ ထီၣ်သးဒီးအိၤဖဲ အကွၢ်ဖိသ့ၣ် ဒီး ဖိအိၣ်တၢ်လၢဟံၣ်ပုၤ အခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးအဆၢကတီၢ် ဘၣ်ဖဲပုၤလၢကွၢ်ထွဲ အိၤ ဒီး အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ် သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် လဲၤဖဲးလဲၤမၤတၢ် လၢအကျိး ဒီး ခုးသံၣ် တၢ်ဖိးအိၣ်မၤအိၣ်လီၢ်တဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. နီၢ်သ---အန့ၢ်ဆါအယိၣ် အဝဲဟီၣ် ဒီး လဲၤဃုာ်ဆူပုၤဂၤအဟံၣ် ဒီး တဲဘၣ်ပုၤလၢတၢ်ကဲထီၣ်သးဒီးအိၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. အယိၣ် လၢခံတဂီၤ ဖဲလါအိကူး ၆ သီအန့ၢ်န့ၣ် တၢ်တီၢ်ဖျါထီၣ် ဂ့ၢ်ဝီတခါအံၤဆူ သဝီသးပုၤအအိၣ် ဒီး သဝီသးပုၤ ဆုၢ်ခိဂ့ၢ်ဝီတ ခါအံၤဆူ လီၢ်ကဝီၤ KNU ခိၣ်န့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ် ဒ်သိးတၢ်က ဟဲလီၤဃိထံၣ်ဂ့ၢ်ဝီဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဆူညါတပတီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ လါဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်အတီၢ်ပုၤ KHRG တဒီးန့ၢ်ဘၣ်အါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်နီၤတမံၤဒဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲလံာ်တၢ်ပာ်ဖျါအဆၢကတီၢ် KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်လံာ်တၢ်ပာ်ဖျါ ဘၣ်ဃး ဂ့ၢ်ဝီတခါလၢအမ့ၢ် ဖဲသးပုၤတၢ် တူၢ်ဘၣ်တၢ်မၤပယွဲ သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလါနီၣ်ဝဲဘၣ် ၁၂ သီ, ၂၀၂၃ နံၣ် န့ၣ် တၢ်ဒုးကဲထီၣ်လၢ SAC ပယီၤသး ဒီး KNLA သးပာ်ဖိၣ်ထီၣ် သးဒီး PDF သးတဖၣ်အဘၢဖဲတၢ်လီၢ်လၢအဘူးဒီး အ--- သဝီ, ထံဒုကရူၢ်, ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရဲၣ်ပူၤဟီၣ်ကဝီၤ ပုၤ န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးကဲထီၣ်အဆၢကတီၢ် SAC ပယီၤသးဖိတ

ဖၣ်န့ၣ်လီၤ အိၣ်ဟ့ၣ်, ဒွဲၣ်အူ ဒီး မၤသံသဝီဖိ ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတၢ်စု လီၤ ခိၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးကဲထီၣ် ဒီး SACပယီၤသုးဖိတဖၣ်အိၣ်လၢသဝီပူၤအပိ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်ဘုၢ်အိၣ်ခူသ့ၣ် လၢတၢ်ပျံၤတၢ်ဖုးအပူၤ, ဘၣ်ဆၣ် ဖံသးပျံ ဒီး ဘ--- (သးနံၣ် ၉၀ နံၣ်)တဂၤအံၤ အိၣ်လၢဟံၣ်ပူၤ ဒီး တ ဗျၢ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢအသးပျံ ဒိၣ်မးလံအပိန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ဒုးကဲ ထီၣ်အဆၢကတီၢ် SAC ပယီၤသုးဖိတဂၤ န့ၣ်လီၤလၢအဟံၣ် ပူၤ, ဘံးအကိၢ်ဘိ ဒီး ကဖိၣ် ဆူၣ်မၤတရီၤတပါအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီး ဘ--- အုၣ်အသးဒီးပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒိအံၤ,

“တဘျီလၢလၢယ ယဆိကမိၣ်ထီၣ်က့ၤတၢ်ကဲ ထီၣ်သးတခါအံၤန့ၣ် ယပျံၤတၢ်ဒိၣ်မးလီၤ. ဖဲလၢယ မ့ဆိကမိၣ်ထီၣ်က့ၤတၢ်ကဲထီၣ်သးအံၤတဘျီလၢ လၢန့ၣ် ယထံၣ်ကမ့ၢ်အမဲၣ် သ့ၣ်ထီၣ်ဘိလီၤ. (...) ဖဲ လၢယပျံၤတၢ်ဒီး ကိးပသုထီၣ်ဖးဒိၣ်အခါ အဝဲဘံး ယကိၢ်ယုၢ်ဘိဃံးဃံးလီၤ. ယကိၢ်ယုၢ်ဘိဆါတီၢ် တုၤခဲအံၤလီၤ... (...) ယတမဲၣ်ဆုးလၢယကဘၣ်တဲ ဖျါထီၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤဆိးတခါအံၤဘၣ်.”²⁰

တၢ်ကဲထီၣ်သးအံၤဝံးအလီၢ်ခံ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ် ကတီၢ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ SAC ပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမိၤသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်အဂီၢ် တူၢ်ဘၣ်ဝဲ လၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢ ကီၢ်ပယီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတု ကျိကျဲလၢဟီၣ်ကဝီပူၤအံၤ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်ဘၣ်အပိ န့ၣ်လီၤ. အဝဲဒုးသ့ၣ်ညါဘၣ် လီၢ်ကဝီပုၤဖိၣ်စုကဝဲပၢ်ဆါတၢ် ကရူၢ် (KNLA ဒီး PDF) သုးတဖၣ် ဘၣ်ဃးတၢ်ကဲထီၣ်အသး အဂီၢ်အံၤဘၣ်ဆၣ် KNU စံၣ်ညီၣ်ပီတု ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိၢ်ဘၢလိၢ် ကီၢ် SAC သုးဖိတဖၣ်တန့ၢ်ဘၣ်အပိ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဒီးန့ၢ် ဘၣ် တၢ်တီတၢ်တြၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆိၣ်ထွဲ မၤစၢၤနီတမံၤဘၣ်န့ၣ် လီၤ.

(ခ) ပုၤမၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတဖၣ်ပူၤဖျဲးဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃာ်

စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သုးမိၤစိရီၤဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်က မိၤဝံးအလီၢ်ခံ KHRG တၢ်မၤနီၣ်မၤဃါတဖၣ် ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲ သုး ဖိၣ်စုကဝဲဖိမ့ၢ်ဂ့ၢ် ဒီး သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ် မၤကမၢ်ဝဲသ့ၣ်ထံးမုၢ် ခွါတၢ်မၤပယုၤဂ့ၢ်ဝီဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်ပူၤဖျဲးထီၣ်ကွၢ်ဒီးတၢ် စံၣ် ညီၣ်ဃာ်အိၣ်အါဘျီန့ၣ်လီၤ. ဂ့ၢ်ဝီလၢ KHRG မၤနီၣ်မၤဃါန့ၢ် (၁၉) ခါအကျါ တၢ်တီၢ်ဖျါထီၣ်ဂ့ၢ်ဆူ KNU စံၣ်ညီၣ်ပီတု အိၣ်

(၁၄) ခါ, တီၣ်ဖျါထီၣ်ဆူ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်လီၢ်ကဝီခိၣ်န့ၢ်အိၣ် (၁) ခါ ဒီး မ့မ့ၢ် ဂ့ၢ်ဝီအဂၤ (၄) ခါန့ၣ် တၢ်တတီၣ်ဖျါထီၣ်အိၤ ဆူ လီၢ်ကဝီပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤအိၣ်နီတဂၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီပုၤ န့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤမ့ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဘၣ်ဆၣ် တၢ်လီၤဃိထံသမံသမိး တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စး မ့တမ့ၢ် ယံာ်ထၢတလၢအပိ တြီတံးဃာ်သဝီဖိ ဒီး သူလၢာ်အဝဲသ့ၣ်ဂံၢ်ဘါန့ၣ်လီၤ.

ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအအိၣ်မူဒီးသ့ၣ်တဖၣ် ကမၤန့ၢ်တၢ်တီတၢ် တြၢ်အဂီၢ် တၢ်တြီမၤတံာ်တံာ်အဝဲသ့ၣ်အိၣ်အါမးန့ၣ်လီၤ. တၢ် တၢ် တၢ်အဂၤတခါမ့ၢ် အါဒုၣ်တၢ်တက့ၢ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ် ပူၤဖျဲးဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃာ် မ့ၢ်လၢလီၢ်ကဝီပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤသ့ၣ် တဖၣ် တဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဘၣ်, ပုၤထံၣ်ထွဲတၢ်မ့တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တအာ်လီၤတၢ်ကမၢ်ဘၣ်, ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဒီး လီၢ်ကဝီပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤမၤဆူၣ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ထုးလီၤကွၢ်တၢ် ဂ့ၢ် ဒီး မ့တမ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ် လီၢ်ကဝီပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤတဆုၢ်ခိတၢ်ဂ့ၢ် ဆူခိၣ်န့ၢ် လၢတၢ်ဖိခိၣ်ဘၣ်အပိန့ၣ်လီၤ.

ပုၤသုးဖိလၢအမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ် ပူၤဖျဲးဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ် ဃာ်-

ဖဲလံာ်တၢ်ပၢ်ဖျါအဆၢကတီၢ် ပုၤသုးဖိလၢအမၤကမၢ် သ့ၣ်ထံး မုၢ်ခွါဂ့ၢ်ဝီလၢအဘၣ်ထွဲဒီးစုကဝဲတၢ်သဘၣ်သဘၣ်အိၣ် (၄) ခါအကျါ (၃) ခါန့ၣ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်မ့ၢ် ပယီၤသုးဖိ (ပၢ်ဃုာ်ဒီး အသုးစကီၤတဂၤ) ဒီး ဂ့ၢ်ဝီအဂၤတခါန့ၣ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်မ့ၢ် တၢ်မ့ၢ်တၢ်ခုၣ်ကိၣ်ကးကရၢ (KNU/KNLA P.C) သုးဖိန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကဲထီၣ်သးအဒိတခါဖဲ ၂၀၀၃ နံၣ်န့ၣ် KNU/KNLA P.C သုးဖိ စီၤသါစိတဂၤအံၤ မၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါ ဖိသုၣ်ပိာ် မုၢ်ဖိ (၂) ဂၤဘၣ်ဆၣ် တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃာ်အိၣ်နီတမံၤဘၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးတၢ်တဘျီ ဖဲလါအုၣ်ဖျၢၣ် ၂၄ သီ, ၂၀၂၄ နံၣ် က ဘၣ်ဖဲဟါလီၤခီ ၁၁:၀၀ န့ၣ်ရံၣ်အခါန့ၣ် အဝဲဂုၢ်ကျဲး စးဒိသိးကဖိၣ်ဆူၣ် နီၢ်လ--- (သးနံၣ် ၁၆ နံၣ်) လၢကျဲပူၤတၢ် လီၢ်တ တီၤလၢအဘူးဒီး မ---သဝီ, မံးသဲးကရူၢ်, ကြၢ်တုကီၢ် ဆၣ်, ဒုပျာ်ယာ်ဟီၣ်ကဝီအပူၤန့ၣ်လီၤ. နီၢ် လ--- ဃုာ်ပူၤဖျဲးအ သးန့ၢ် ဘၣ်ဆၣ် အဝဲဖိၣ်အန့ၢ် ဒီး နၢမူဆူၣ်အိၣ်ချးန့ၣ်လီၤ. နီၢ် လ--- တဲဘၣ်ပုၤဂၤဘၣ်ဃးတၢ်ကဲထီၣ်သး ဒီး အီၤတခါအံၤတ ဘျီနီ တဂၤဘၣ်. ဖဲလါစးပထုဘၣ် ၉ သီ, ၂၀၂၃ နံၣ်ကဘၣ် ဖဲ ဂီၤခီ ၁၂:၀၀ န့ၣ်ရံၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဂၤ အံၤ ဖိၣ်ဆူၣ်မၤ တရီၤတပါဝဲ ဖိသုၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိအဂၤတဂၤလၢအ မ့ၢ် နီၢ် မ--- (သးနံၣ် ၁၆ နံၣ်) ဖဲအလဲၤသုးထၢန့ၣ်လၢပုၤမၤ

²⁰ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပၢ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၢလီၤအီၤဖဲ လါစးပထုဘၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်ပူၤ လၢအမ့ၢ် “ တီအူကီၢ်ရူၢ် တၢ်ကဲထီၣ်သးတၢ်ပၢ်ဖျါ- SAC သုးဖိတဂၤ မၤဝဲတၢ်မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး ဘၣ်ဃးသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုၤဆူ ပုၤသဝီဖိ သးနံၣ် (၉၀) နံၣ်တဂၤ ဖဲ ဒိၣ်ဖိခိၣ်ကီၢ်ဆၣ် (လါနီၣ်ဝုဘၣ် ၂၀၂၃ နံၣ်) ” တ ကွၢ်.

ကမၢ် တၢ်ဟံၣ်ပူၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤမၤကမၢ်တၢ်စီၤသါ စီၤအံၤ တဲၤပျံၤပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ် (၂) ဂၤအံၤလၢ အမ့ၢ်တီၢ်ဖျါထီၣ်တၢ် ဂ့ၢ်န့ၣ် ကမၤသံကွံာ် အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် နီၢ်မ--- သ့ၣ် ညါဝဲလၢအပူၤကွံာ်တလါခဲလါန့ၣ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဂၤအံၤ မၤ တရီၤ တပါစ့ၢ်ကီး အသကိးမ့ၢ် နီၢ်လ--- အယံ ဖဲလါစဲးပထု ဘၣ် ၁၃ သီ, ၂၀၂၃ နံၣ်န့ၣ် နီၢ်မ---အံၤ တီၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ ကြၢ်တု ကီၢ်ဆၣ် KNPF ပၤကီၢ်ဝဲဒါန့ၣ်လီၤ. နီၢ်န--- လၢအမ့ၢ် လီၢ်ကဝီၤပိာ်မ့ၢ်ကရၢ် (KWO) ပုၤမၤသကိးတၢ်ဖိတဂၤပၢ်ဖျါ ထီၣ်ဝဲလၢ စီၤသါစီၤ မၤကမၢ်ကွီၢ်မ့ၢ်အယံ KNPF ပၤကီၢ်သုး တဖၣ်ကလဲၤဖိၣ်အိၤအခါ အသုးရ့ၣ်ခိၣ် စၢတံၣ်မၤ ဒီသဒါအိၤ ဒ်သိးတၢ်လိာ် ဘၢလိာ်ကွီၢ် အိၤသုတန့ၢ်တဂ့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. “(KNU/KNLA P.C) သုးရ့ၣ်ခိၣ် စၢတံၣ်မၤတဲဝဲလၢ ‘အကဲယ ပုၤသုးဖိ’ အယံ KNPF ပၤကီၢ်သုးတဖၣ် ဘၣ်ကွၢ်ကဒါန့ၣ်လီၤ. တဲဝဲလၢမ့ၢ်အပုၤ.” ဘၣ်ဆၣ် အတဟံၣ်ထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလၢတၢ်တီတၢ် ကြၢ်အဂီၢ်နီတမံၤ ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.²¹ ဖဲ လါအိၤကူး ၂၀၂၄ နံၣ်န့ၣ် KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပၢ်ဖျါလၢ ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဂၤအံၤ လဲၤ ဃုာ်ထီၣ်ကွံာ်လၢယံၤ ကီၢ်လံအယံ တၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဆူညါတ သုလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. KWO ပုၤမၤသကိးတၢ်ဖိ မၤစၢပုၤတူၢ်ဘၣ် တၢ်အိၣ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်က ရၢကရိတၢ်တီစၢမၤစၢတအိၣ်နီတ မံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်န့ၣ်အသိး တၢ်ကဲထီၣ်သးဂ့ၢ်ဝီလၢအဖိခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ပၢ်ဖျါ ထီၣ်ဝဲ ပယီၤသုးလၢအမၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယုဲဘၣ် ဃး ဒီးစုကဝဲတၢ်သဘၣ်သဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ပူၤ ဖျဲးဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃုာ်တဖၣ်မ့ၢ်လၢ KNU ကွီၢ်ဘျီၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ် ဒီး ကီၢ် ပ ယီၤပဒိၣ်ကွီၢ်ဘျီၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ် အတၢ်ဘျါသဲးတၢ်ဒိၣ်စိလၢကဟံး ထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ် တအိၣ် ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လီၢ်ကဝီၤပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤတဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီ-

ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်ကူးစးသပုၤပုၤ ဒ်သိးကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီ တၢ်ကြၢ်ထဲလဲၣ်ထဲလဲၣ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်အိၣ်သးတနီၤန့ၣ် တၢ်တီၣ် ဖျါထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီအိၣ်ဘၣ်ဆၣ် လီၢ်ကဝီၤပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤသ့ၣ်တဖၣ် တဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဘၣ်အမဲၣ်ညါ ဆီၣ်သနံးပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တ ဖၣ် လၢကထုးလီၤကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ်တနီၤန့ၣ်လီၤ. အယံ တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ် တၢ်တၢ်အိၣ်ကတၢ်အကျါတခါလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ် တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်ကြၢ်နီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကဲထီၣ်သးအဒိတခါ ဖဲလါအ့ၢ်ဖျါ ၂၃ သီ, ၂၀၂၃ နံၣ်န့ၣ် သဝီဖိမိၤခ---တဂၤအံၤ မၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယုဲ ဒီး ဂ့ၢ်ကူးစးဖိၣ်ဆူၣ် နါဝ--- (သးနံၣ် ၁၉ နံၣ်) ဖဲအမံၤလၢဟံၣ်ပူၤ ဒီး အဖိ (၇) လါဖိတဂၤအံၤအဆၢကတီၢ်ဖဲ ကူးဒိဂ့ၢ်, ကီးတရံး ကီၢ်ဆၣ်, ဒုပျံၤယာ်ကီၢ်ရ့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပုၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤမၤကမၢ် တၢ်တဂၤအံၤ အိၣ်ဟံၣ်ဘူးဒီး နါဝ---, ကဘၣ်ဖဲ ဂီၤခီ ဝးဝဝ နၣ် ရံၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် အဝဲလဲၤန့ၣ်လီၤလၢနါဝ--- အမံၤဒါဖိပူၤ ဒီး ဂ့ၢ်ကူးစးဖိၣ်ဆူၣ်ဝဲနါဝ---န့ၣ်လီၤ. နါဝ--- ဂ့ၢ်ထူၣ် ဖျဲးထီၣ် ကွံာ်အသးန့ၢ် မ့ၢ်လၢမိၤခ--- တဲးဘၣ်နါဝ---အဖိဒီး ဖိၣ်သ့ၣ်အံၤ ဟီၣ်ကီးပသုထီၣ်အယံ မိၤခ--- ပျံၤလၢပုၤကထံၣ်ချူး န့ၢ်အိၤ ဒီး ဃုာ်ဟးထီၣ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. နါဝ--- ထံၣ်ချူးပုၤမၤကမၢ်တၢ် တဂၤအံၤအမဲၣ်သ့ၣ် မ့ၢ်လၢအပၢ်ဃာ်ပနဲတၢ်လၢအ ဒါပူၤဖဲ အမံၤလီၢ်ကပၤအိၣ်အယံန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယံ တုၤလၢမ့ၢ်ဝါ ထီၣ်အဆၢကတီၢ် အဝဲလဲၤတီၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူကဝီၤ ဒုခိၣ် အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကဝီၤဒုခိၣ်တဂၤအံၤအိၣ်လၢ SAC ပယီၤသုးတၢ် ပၤဆုာ်ရဲၣ်ကျဲၤအဖိလၢန့ၣ်လီၤ. ကဝီၤဒုခိၣ်သံကွၢ်ပုၤမၤကမၢ် တၢ်တဂၤအံၤ ဘၣ်ဃးတၢ်ကဲထီၣ်အသးအဂ့ၢ်ဘၣ်ဆၣ် ပုၤမၤ ကမၢ်တၢ်တအၢ်လီၤအတၢ်ကမၢ်ဘၣ်အယံ အဝဲတဟံးထီၣ် ဂ့ၢ်ဝီ ဆူညါလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤအလီၢ်ခဲ ဖဲလါမ့ၢ် ၂ သီ, ၂၀၂၃ နံၣ်န့ၣ် ကဝီၤဒုခိၣ်တဂၤအံၤ စံးဘၣ်နါဝ--- ဒီး အဟံၣ်ဖိဃီဖိ လၢ က ထုးလီၤကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဆၣ် အဝဲတထုးလီၤကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ် ဘၣ် ဒီး ဃုာ်ထီၣ်ကဝီၤဒုခိၣ်လၢ ကဆုာ်ခီန့ၢ်အိၤတၢ်ဂ့ၢ်ဆူ KNU စံၣ်ညီၣ် ဝီတုပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကဝီၤ ဒုခိၣ်တတူၢ်လိာ်အတၢ်ဃုာ်ထီၣ်အံၤဘၣ်အမဲၣ်ညါ ဆီၣ်သနံးအိၤ လၢကဆုာ် ခီတၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူ သုးခိးကီၢ်ဆၣ် (BGF) အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကဝီၤဒုခိၣ်တဲပျံၤစ့ၢ်ကီးနါဝ--- လၢ အမ့ၢ်တဆဲးလီၤစုမ့ၢ်ကျါလၢ လံာ်တၢ်ဆုာ် ခီဂ့ၢ်ဝီဆူ BGF အိၣ်ဘၣ်န့ၣ် အကဘၣ်ဟ့ၣ်ဃုာ် ကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲတူၢ်ဘၣ်လၢတၢ်မၤဆူၣ်အိၤဘၣ်ဆၣ် မၤ ဝဲတဘၣ်ဘၣ် အယံ ဘၣ်ဆဲးလီၤအစုမ့ၢ်ကျါလၢလံာ်တၢ်ဆုာ်ခီ ဂ့ၢ်ဝီဆူ BGF အိၣ်တဘၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲလါဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၃ နံၣ်အနံၤန့ၣ် တၢ်တဃုာ်လီၤဘျါလီၤဘၣ်ဒီးဂ့ၢ်ဝီတခါအံၤ ဘၣ် မ့ၢ်လၢ BGF တဟံးထီၣ်ဘၣ်ဂ့ၢ်ဝီနီတမံၤဒီးဘၣ်အယံန့ၣ် လီၤ.²²

တၢ်ကဲထီၣ်သးအဂၤတခါဖဲ လါနီၣ်ဝဲဘၣ် ၂၆ သီ, ၂၀၂၃ နံၣ် န့ၣ် စ--- လၢအမ့ၢ်ကိကမံးတံာ်ဖိတဂၤအံၤ မၤတရီၤတပါ သ့ၣ် ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယုဲထီၣ်ဒါ နီၢ်ရ--- (သးနံၣ် ၁၅ နံၣ်)တဂၤအံၤ

²¹ ကွံာ်ဘၣ်လံာ်ပၢ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၢလီၤအိၤဖဲ လါအိၤကထံဘၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်ပူၤ လၢအမ့ၢ် “ဒုပျံၤယာ်ကီၢ်ရ့ၣ် တၢ်ကဲထီၣ်သးတၢ်ပၢ်ဖျါ- KNU/KNLA-PC သုးဖိတဂၤ ဖိၣ်ဆူၣ် ဖိသ့ၣ်ပိာ်မ့ၢ်ဖိတဂၤ ဒီးကူးစးဖိၣ်ဆူၣ်စ့ၢ်ကီးဖိသ့ၣ်ပိာ်မ့ၢ်ဖိအဂၤတဂၤ ဖဲကြၢ်တုကီၢ် ဆၣ်ပူၤ (လါအ့ၢ်ဖျါ ဒီး လါစဲးပထု ဘၣ် ၂၀၂၃ နံၣ်)” တက့ၢ်.
²² ကွံာ်ဘၣ်လံာ်ပၢ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၢလီၤအိၤဖဲ လါဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၃ နံၣ်ပူၤ လၢအမ့ၢ် “ဒုပျံၤယာ်ကီၢ်ရ့ၣ် တၢ်ကဲထီၣ်သးတၢ်ပၢ်ဖျါ- ပိာ်ခွါတဂၤဂ့ၢ် ကူးစးဖိၣ်ဆူၣ် ပုၤသဝီ ဖိမ့ၢ်လၢအသးအိၣ် ၁၉ နံၣ်တဂၤဖဲအဟံၣ်, ကီးတရံးကီၢ်ဆၣ်, လါအ့ၢ်ဖျါ ၂၀၂၃ နံၣ်န့ၣ်လီၤ.” တက့ၢ်.

ဖဲ တ--- သဝီ, နီၣ်တၢ်ပျၢ်ကရူၢ်, နီၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၣ်, ဒူပျၢ်ယၢ် ကီၢ်ရၣ် ဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးဖဲ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ် ဒီး အသကိး (၂) ဂၤအံၤ ကိုပျၢ်အဆၢကတီၢ် လဲၤကျိၣ်စၢၤ ပုၤမၤ ကမၣ်တၢ်တဂၤအံၤသးသ့ၣ်လၢအဟံၣ် ဒ်သိးကန့ၢ်ဘၣ်ကိၣ်ပုၤ တဆံးတက့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးတနံၤဝံၤအလီၢ် ခံ နီၢ် ရ--- တဲဘၣ်အမိဝံၤ ဒီး တဲဘၣ်အသရၣ်မုၢ် (၂) ဂၤဘၣ်ဃး တၢ်ကဲထီၣ်သးဒီးအိၤအဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ်ဘၢ လိာ်ကီၢ် ပုၤမၤကမၣ်တၢ်ဖိတအိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢယူၤ ၂၀၂၂ နံၣ်န့ၣ် တၢ်ပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တခါအံၤဆူ KHRGအိၣ်လၢ ပုၤမၤကမၣ်တၢ် စ--- တဂၤအံၤ အိၣ်ဘုးကွၢ်လၢကိၣ်ကမံးတံာ် အမူဒါပူၤ မ့ၢ်လၢအကဲကိၣ်ကမံးတံာ်သးနံၣ်ကတၢ် ပုၤထီၣ် (၃) နံၣ်လံ အယိန့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်ပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တခါအံၤဆူ ကိုပုၤ ဘၣ်မူဘၣ်ဒါအိၣ်တဖံၣ်တဝံာ်ဘၣ်ဆၣ် စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤန့ၢ်စီန့ၢ် ကမိၤ တဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ်ထံတၢ်ဂ့ၢ်နီၣ်တဂၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အယိ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အဟံၣ်ဖိဃီဖိကလဲၤထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူညါအဂီၢ် တၢ် နၢ်န့ၢ်လီၤသးတအိၣ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဂၤအံၤ စံး သ့ကတၢ်ဘၣ်ဒိၣ်မးအယိ ဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢ အလိာ်ဘၢလိာ်ကီၢ် ပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဂၤအံၤ လၢကီၢ်ဘျီပူၤတန့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤ တူၢ်ဘၣ်တၢ်အဟံၣ်ဖိဃီဖိန့ၣ်ဝဲလၢ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဂၤအံၤ တ အၢ်လီၤအတၢ်ကမၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.²³

(ဂ) တၢ်အိၣ်လိးဘၣ်မၤဂ့ၢ်က့ၤတၢ် ဒီး ကျိၣ်စ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အိၣ် လၢ ကလဲၤထီၣ်ကီၢ်ဘျီဂီၢ်

ကျိၣ်စ့ မ့ၢ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်အရူၤဒိၣ်တခါလၢ ပုၤတူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံး မုၢ်ခွါလၢအအိၣ်မုၢ်ဒီးသ့ၣ်တဖၣ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဂ့ၢ်ဂီၢ်အူဆူၣ်ချ့ တၢ် ကူဆါယါဘျါ, လဲၤတီၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူပုၤန့ၢ်စီန့ၢ်ကမိၤ အိၣ် ဒီး လဲၤထီၣ်ကီၢ်ဒိၣ်တၢ်ပၢ်ပနီၣ်မုၢ်န့ၢ်မုၢ်သီအသိးကန့ၢ်အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. ကျိၣ်စ့ မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဖးဒိၣ်တခါလၢသဝီဖိအါဂၤအဂီၢ် ဒီး သဝီဖိတနီၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ကလဲၤထီၣ်ကီၢ်လၢတၢ်လိာ်ဘၢ လိာ်ကီၢ် ဒီတကတီၢ်ညါအဂီၢ်တန့ၢ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီး ကျိၣ်စ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢ ကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤဘူးလဲၤ ဒီး ကီၢ်ဘျီဂီၢ် ဘူးလဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤ ပယုဲကဲထီၣ်သးဝံၤအလီၢ်ခံ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အဟံၣ်ဖိဃီဖိတနီၣ် ပၢ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ KHRG အအိၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ် ကသံၣ်ကသီတၢ်ကူဆါယါဘျါလၢပုၤဘၣ် မ့ၢ်လၢအကျိၣ်စ့တၢ် ဂ့ၢ်ကီၢ်အိၣ် အယိန့ၣ်လီၤ. ဒီဖျါလၢကျိၣ်စ့ မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဖးဒိၣ်တ ခါလၢသဝီဖိဂီၢ်အယိ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးအဟံၣ်ဖိဃီဖိတနီၣ် ထံၣ် တၢ်အိၣ်လိး လၢတၢ်ဘၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၤတၢ်အဂီၢ်အံၤဒိၣ်အမ့ၢ် တၢ်တီတၢ်တြၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ပုၤတူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါ ဖိသ့ၣ်မုၢ်ဖိ (၄) နံၣ်တဂၤအမိ နီၢ် ဖ--- လၢအအိၣ်ဖဲ ထ--- သဝီ, ထီၣ်ဝဲလီၤကရူၢ်, ကီးတရံးကီၢ် ဆၣ်, ဒူပျၢ်ယၢ်ကီၢ်ရၣ် ပုၤတဂၤပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ,

“

“ပကလဲၤဆူညါ (လၢကီၢ်ဆၣ်ရှု) အဂီၢ် ပ(ကျိၣ်စ့) ဂံၢ်ဘါတအိၣ်ဘၣ်. (...) ပမ့ၢ်လဲၤ ဆူညါန့ၣ် ပက ဘၣ်ငါသိလ့ၣ် ဒီး ပုၤအိၣ်ပုၤအိၣ်တၢ်အိၣ် (မ့ၢ်လၢတၢ် ဒ့ၣ်စၢၤယံၤအေယိ). ပကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်လၢဘၣ်လၢာ် စ့ သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအေယိ ပစ့တအိၣ်ဘၣ်. (ပုၤမၤက မၣ်တၢ်)အမိဝါတဲစ့ၢ်ကီးပုၤလၢ တဘၣ်မၤထီၣ်ထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်လၢဘၣ် ဒီး မၤကတၢ် ကွၢ်အိၤဖဲကရူၢ်ပ တီၢ်.”

န့ၣ်လီၤ.

ပုၤတူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါ ဖိသ့ၣ်မုၢ်ဖိ (၄) နံၣ်အဂၤတဂၤအမိ ည--- လၢအအိၣ်ဖဲ ယ--- သဝီ, နီၤတခါကရူၢ်, နီၣ်တကီၢ်ကီၢ် ဆၣ်, ဒူပျၢ်ယၢ်ကီၢ်ရၣ်ပုၤတဂၤ ပၢ်ဖျါထီၣ်အတၢ်တူၢ်ဘၣ်ဒ်အံၤ,

“

“အခဲအံၤ ယကဘၣ်တဲဖျါထီၣ် ယတၢ်တူၢ်ဘၣ်သ့ၣ် တဖၣ်ဒ် လဲၣ်န့ၣ် တဲတဘၣ်ဘၣ်. ယသးတမုၢ် ဘၣ်. တၢ်ကဲထီၣ်သးဒီးယဖိမုၢ်အဆၢကတီၢ် ယ (ကျိၣ်စ့)တအိၣ်ဘၣ်အယိ ယမၤတၢ်တ ဘၣ်နီၣ်တ မံၤဘၣ်. ယဘူးကပျုၢ်ဘၣ်မးယသးလီၤ. တဘျီတ ခိၣ်န့ၣ် ယတဲတၢ်တဂၤ ဒီးဟီၣ်. ယမ့ၢ်ကွၢ်ယဖိမုၢ် န့ၣ် ယသးတ မုၢ်ဘၣ်. (...) ယဘၣ်ဂုၢ်လိာ်လၢက အိၣ်ဘၣ်အဂီၢ်သပုၤတၢ်ညါအယိ ယတလဲၤဆူ ဘၣ်အိၤလၢတၢ်ဆါဟံၣ်ဒိးဘၣ်.”

ပုၤတူၢ် ဘၣ်တၢ်အပါ ပၢ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲလၢ, “ပဘၣ်သးလၢ ပုၤ ကဟံးထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒ်သဲးတၢ်ဘျါအိၣ်အသိး. ယဘၣ်သးစ့ၢ်ကီး စ့အိၣ် လိးလၢယဖိကသံၣ်ကသီ ဒီး အခါဆူညါဂီၢ်. တၢ်အံၤတ မ့ၢ်ယသးလီၤသးကွၢ်ကျိၣ်စ့ဃီဘၣ်. (...) အခဲအံၤန့ၣ် ပမၤသးခု အသး. ပဘၣ်ယိၣ်လၢအသးကအုးဘၣ်ဖး. ပဘၣ်သးလၢ အ ကအိၣ်ဘၣ်တၢ်လၢအဘၣ်သးအိၣ် ဒီး အိၣ်ဒ်အဘၣ်သးအိၣ်အ သိး. ပမ့ၢ် ဒုၣ်ပုၤမၤအိၣ်တၢ်လၢတနံၤဂီၢ်တနံၤဂီၢ်အယိ ယဘၣ် ယိၣ်လၢယမၤန့ၢ်အိၤတန့ၢ်လၢဘၣ်.” န့ၣ်လီၤ.

²³ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပၢ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လၢယူၤလံ ၂၀၂၂ နံၣ်ပုၤ လၢအမ့ၢ် “ဒူပျၢ်ယၢ်ကီၢ်ရၣ် တၢ်ကဲထီၣ်သးတၢ်ပၢ်ဖျါ- ကိုဖိမုၢ်သးနံၣ်အိၣ် (၁၅) တဂၤ ပၢ်ဖျါထီၣ် ဘၣ်ဃး ကိုကမံးတံာ်တဂၤ အသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုဲအိၤ” တက့ၢ်.

(ဃ) ပုၤတၢ်တၢ်ထံၣ်အိၣ်ထံၣ်ဆံးပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်

အါစုအါဘျီ ပုၤတၢ်တၢ်ထံၣ်အိၣ်ထံၣ်ဆံး ဒီး လုၢ်လၢတၢ်နီၤဖး တၢ်အဒုၣ်အဆၢတၢ်ထံၣ်သံသ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ် တြီတၢ်ဃာ်ပုၤ တူၢ် ဘၣ်တၢ် ဒီး အဟံၣ်ဖိဃီဖိသ့ၣ်တဖၣ်လၢကတီၢ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. KHRG မၤနီၣ်မၤဃါန့ၣ်တၢ်ကဲထီၣ်သး (၂) ဂ့ၢ်ဝီလၢ အဘၣ်တၢ်ပၢ်ဖျါထီၣ်အိၣ် ဖဲလၢပုၤလဲၤဆၢပုၤတူၢ်ဘၣ် တၢ်ဆူ တၢ်ကူဆါယါဘျီလီၤအါန့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤကသံၣ်သ ရၣ်မုၢ်လၢ အအိၣ်ဖဲ ယ---သဝီ, နီၤတခါကရူဂ်, နီၣ်တကီၢ်ကီၢ် ဆၣ်, ဒုပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပုၤတၢ်ကူ ဆါယါဘျီဘၣ် ပုၤတူၢ်ဘၣ် တၢ်ဖိသၣ်(၄) နီၣ်ဖိတၢ်ကူ အုၣ်အသးဒီးပၢ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ KHRG အိၣ်ဒ်အံၤ “တၢ်ကဲထီၣ်သး (ဖဲလၢစဲးပထု ဘၣ် ၁၀ သီ, ၂၀၂၄ န့ၣ်) (၂) သီဝံၤ ဘၣ်ဖဲဖိသၣ်မုၢ်ဖိအံၤတၢ် ကီၢ်ထီၣ်ဒိၣ်အဃိ အဝဲသ့ၣ် (ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်မိပါ)ဟဲဆၢအီၤလၢ ယအိၣ် လၢမုၢ်န့ၣ် ဒီအဆၢကတီၢ် ကဘၣ်လၢ ၁၀း၀၀ န့ၣ်ရံၣ် အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်မဲာ်ဆုးအဃိ ဟဲ ဒုးကွၢ်ယၤ (အဖိမုၢ်) တဘျီဘၣ်.” ဝံၤအလီၢ်ခံ ကသံၣ်သရၣ် မုၢ်တၢ်ကူအံၤ တီၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ လီၤကဝီၤပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမိၤ ဒိၣ်မိၣ်ခြံၣ်ထုၣ်ကညီ တၢ်ဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖိၣ်သးမုၢ်ဒိၣ် (DKBA) အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကဲထီၣ်သးအဂၤတခါ ဘၣ်ဃး အူအအ--- (၄၅ န့ၣ်) မၤ ကမၢ် ဟံၣ်ဃီတၢ်စုဆူဒိၣ်တကး ဒီးသွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပ ယွဲ ဖးယံာ်ဖးထၢ ဖဲရူ---သဝီ, ကမၤရဲၣ်ကွဲကရူဂ်, ကြၢ်တုကီၢ် ဆၣ်, ဒုပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပုၤန့ၣ်လီၤ. အူအအ---, အမါ ဒီး အဖိ (၆) ဂၤအိၣ်ထူလံၤလၢ အူယၤဝဲဒံၤကီၢ်ခီ ဒီး ဟဲဃုဖဲး ဃုမၤတၢ်လၢအဟံၣ်ဖိဃီဖိတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၤခိသးသမူအဂီၢ်ဖဲ ရူ --- သဝီအံၤန့ၣ်လီၤ. အူအအ--- မုၢ်ပုၤလၢတဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအ ဟံၣ်ဖိဃီဖိတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၤခိသးသမူဘၣ်အမဲာ်ညါ မုၢ်ပုၤလၢအ သူတၢ် မူတၢ်ဘျီး, အိၣ်ဟ့ၣ်အမါစုဒီးလဲၤဂဲၤတၢ်တၢ်ကျိၣ်တၢ် စု, မၤပယွဲအဖိဒီးအမါလၢနီၤခိဒီးလၢနီၤသး, ဒီး တၢ်မၤပယွဲအါ ဘျီအကျါ အဝဲမၤကၢ်အမါစုန့ၣ်လီၤ. အူအအ--- ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတ ရီၤတပါစုၢ်ကီးအဖိမုၢ် မၢ်အဘ--- (၁၄ န့ၣ်)တဘျးလၢအဘျီ ညါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ဟဲဖျါထီၣ်ဖဲလၢ အဖိသဒါထံၣ်ထွဲတၢ်ဖိၣ် ဆူၣ်ကဲထီၣ်သးအကျါတဘျီ ကဘၣ်ဖဲ လၢယူလဲ ၂၀၂၄ န့ၣ် အဆၢကတီၢ် ဒီး မၢ်အဘ--- အဟၢဖၢဆါ မုၢ်လၢအပါဖိၣ်ဆူၣ် အီၤအဘျီအါတလၢအဃိန့ၣ်လီၤ. အဃိ မၢ်အဘ---အမိလဲၤ ဆၢအီၤဆူ အရူ---တၢ်ဟ့ၣ်ကသံၣ်ဒါး ဒ်သီးကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကူ ဆါယါဘျီအဂီၢ်ဖဲ ကမၤရဲၣ်ကရူဂ်, ကြၢ်တုကီၢ်ဆၣ်ဟီၣ်ကဝီၤ ပုၤန့ၣ်လီၤ. ကသံၣ်သရၣ်မၤကွၢ်အီၤဝံၤအလီၢ်ခံ ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ဖိသၣ်မုၢ်ဖိအံၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးခီဖျါတၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါ အဃိ ဒီး တီၣ်ဖျါ ထီၣ်ကွၢ်ဂီၢ်ဆူပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမိၤအအိၣ်ဖဲ လၢ ယူလဲ ၂၀၂၄ န့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အမိ ဒီးအဆ--- (၅၀ န့ၣ်) အုၣ်အသး ဒီးပၢ်ဖျါ ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, “(ယဖိမုၢ်) ကွၢ်

ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲ (တၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါအံၤ)လၢအပူၤကွၢ် (၂၀၂၃) န့ၣ်အခါလဲၤ. (အူအအ--- မၤပျဲၤမၤဖးပုၤလၢ) ကမၤသံ ပုၤထီၣ်ဘိလီၤ. အဝဲမၤပယွဲအဖိတဖၣ်အံၤ ဒီး အဖိမုၢ်တဲဆၢအီၤ န့ၣ် (မၤပျဲၤလၢ) ကမၤသံ ဝဲ. အဃိ ယဖိတဲဘၣ်ယၤ (တၢ်ဖိၣ် ဆူၣ်မၤတရီၤတပါအံၤ)တဘျီဘၣ်. ယဖိသဒါတဲဘၣ်ယၤတၢ် ကဲထီၣ်သးမၢ်... ယသ့ၣ်ညါ. (...) ဖဲပအိၣ်အလီၢ်န့ၣ် ပုၤတၢ်အိၣ် ဘျးဘၣ် ဒီး ပုၤပိၣ်ခွါတအိၣ်နီၤတၢ်ကူအဃိ ပပျဲၤလၢအက မၤသံပုၤ. ပအိၣ်ဘျးဒီးသီခါဖျါ, သီခါအိၣ် ဘၣ်ဆၣ် ပကီးပသု ဖးဒိၣ်တဘျီဘၣ်. တုၤလၢမုၢ်ဝါထီၣ်တဘျီ ယတဲလံၣ်အီၤလၢ ကလဲၤသ့ၣ်ဘုဖဲအံၤ (KNU ကီၢ်ဆၣ်ရူတၢ်လီၤ) ဒီး ယဟဲပၢ်ဖျါ တၢ်ဂ့ၢ်. (...) ယကပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢပသဝီသးပုၤအိၣ်န့ၣ် ယ ဖိခွါဒိၣ်မဲာ်ဆုး ဒီး အဝဲမၤဆါပယွဲပုၤ တဘျးဘျီလံအဃိ ယ ဟဲခူသ့ၣ်ဖဲအံၤ ဒီး ပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢ (သုးဖိၣ်စုကဝဲ)ကရၢ အိၣ်.” န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ ကြၢ်တုကီၢ်ဆၣ် KNU ဒိၣ်နီၣ်ပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမိၤအိၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ လီၤကဝီၤ KNPF ပၤကီၢ် သုးသ့ၣ်တဖၣ် ရဲၣ်ကျဲၤ လဲၤဖိၣ်ဒုးဃာ်ကွၢ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တ ဂၤအံၤန့ၣ်လီၤ. (ဖဲလၢအီၤကူး ၂၀၂၄ န့ၣ်န့ၣ်) တၢ်လိာ်ဘၢလိာ် ကွီၢ်အီၤလၢကွီၢ်ဘျီပုၤတဝံၤ ဒ်းဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤတၢ်တၢ်ထံၣ်အိၣ်ထံၣ်ဆံး ဒီး ပုၤတၢ်မၤကၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မုၢ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဖးဒိၣ်တခါလၢ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်, လီၤဆီဒိၣ်တၢ် ဖိသၣ်ပိာ်မုၢ် ဒီး အဟံၣ်ဖိဃီဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတူၢ် ဘၣ်တၢ်ဖိသၣ်ပိာ်မုၢ် (၄) နီၣ်ဖိတၢ်ကူအမိၢ် နီၢ်ဖ--- လၢအအိၣ် ဖဲ ထ--- သဝီ, ထီဝဲလီၤကရူဂ်, ကီးတရဲးကီၢ်ဆၣ်, ဒုပျၢ်ယာ် ကီၢ်ရၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပုၤအတၢ်တူၢ်ဘၣ်ဒ်အံၤ, “ပဘၣ်ဆိကမိၣ်န့ၣ်တၢ် လၢ အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်(ခါဆူညါ) ဒီး အသူးသ့ၣ်လၢကပီၤ)အဂီၢ်. (...) ပဘၣ်ယိၣ်လၢ (ပုၤကမၤကၢ်ကွၢ်အီၤဘၣ်ဖး). အဝဲသ့ၣ်မု ဒိၣ်ထီၣ် န့ၣ် (ပုၤမၤကမၢ်တၢ်)ပိာ်ခွါဖိတၢ်ကူအံၤ ကသးဟ့ၣ်ဘၣ် ဖးအီၤ. (...) ယဆိကမိၣ်လၢ ပကမၤကတၢ်ကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဖဲ (သ ဝီပတီၢ်)အံၤ ဒီဖျါလၢပအိၣ်ဘျးလိာ်သး ဒီး မုၢ်ဒိၣ်ပဘျးပတံၢ်လၢ သဝီပုၤအဃိ ပတလိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်လိာ်သးဘၣ်. အဃိ ယဆိ ကမိၣ်လၢကမၤ ကတၢ်ကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဖဲအံၤ လၢကမၤန့ၣ်ကွၢ်ယဖိ မုၢ်အသူးသ့ၣ်လၢကပီၤ ဒီး ကသံၣ်ပုၤကသီပုၤ (စုအိၣ်လိးလၢ တၢ်ပုၤလီၤအဂီၢ်).”

ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ် မၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤတရီၤတပါ ဝံၤအလီၢ်ခံ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တနီၤကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ဂီၢ်ကီ လၢ ကအိၣ်လၢပုၤတၢ်ပုၤ မ့တမ့ၢ် ထီၣ်ကွီၢ်မၤလိမၤဒီးတၢ်ဆူ ညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲကွီၢ်ကမံးတံာ်ဖိ (၅၀ န့ၣ်) တၢ်ကူ မၤတရီၤ တပါ သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါကွီၢ်ဖိမုၢ် (၁၅ န့ၣ်)တၢ်ကူ ဖဲ ထ---သဝီ, နီၣ်တီၤပျါကရူဂ်, နီၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၣ်, ဒုပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရၣ်ဟီၣ်က ဝီပုၤ ဝံၤအလီၢ်ခံ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ကီၢ်တၢ် ခဲတဖၣ်လၢကကွၢ်ထီၣ်ကဒါကွီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိတ ဂၤအံၤ ပၢ်ဖျါထီၣ်အတၢ်တူၢ်ဘၣ်ဒ်အံၤ, “အနီၢ်ကီၢ်ကီၢ်န့ၣ် ပဘၣ်

သးမၤလိတၢ်ဒီး. ဘၣ်ဆၣ်ယမၤလိတၢ်ဖဲအံၤတဘျီလၢဘၣ်. ယအိၣ် လၢယသကိးအကျါ ယမဲၣ်ဆုး. တၢ်ဒိအံၤန့ၣ် ယတဘၣ်သးလၢအဘၣ်ယသကိးဘၣ်.” ဖဲ ၂၀၂၂ နံၣ်န့ၣ် ဖိသၣ်မုၢ် ဖိအမိ ပာ်ဖျါ ထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲဒိအံၤ,

“ယဖိမုၢ်ဘၣ်သးဟဲက့ၤပိာ်ယခံ ဘၣ်ဆၣ် ယဘၣ် ယိၣ်လၢတၢ်ကစီၣ်ကဟူအါထီၣ်အယိ ပမၤအအိၣ် ဆိပာ် ဖဲန့ၣ် (လၢက့ၢ်ဟံၣ်ဒွဲ). တနံၣ်အံၤ ယကမၤအအိၣ်ကတၢ်က့ၢ်ဖဲန့ၣ်. လၢခံတနံၣ်မုၢ် ယကထုး ထီၣ်ကွၢ်အိၤလၢက့ၢ်. အဝဲကမဲၣ်ဆုး ဒီးအသကိးလီၤ တၢ်လံ. အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲ ဒီး အသကိးတဖၣ် တဲန့ၢ် အိၤလၢ ကထီၣ်ကတၢ်က့ၢ်. ယဘၣ်သးလၢ ခါဆူညါတၢ်ဒိ အံၤသုတကဲထီၣ်သးဒီးယဖိမုၢ်လၢတဂ့ၤ ဒီး အဝဲကမၤလိဘၣ်က့ၤတၢ်ဘျီဘျီဆီဆီ.”

န့ၣ်လီၤ.

(c) တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ်ဘၣ်ဃး သဲစးတၢ်ဘျါ ဒီး တၢ်တီၣ်ဖျါ ထီၣ်ဂ့ၢ်ဝိကျါကျဲစ့ၢ်

တၢ်ဂ့ၢ်ကိအဂၤတခါလၢ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ကွၢ်ဆၣ်မဲၣ်ဘၣ်ဝဲသ့ၣ် တဖၣ်ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တီၣ်တြၢ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ န့ၣ်ပာ်ဘၣ်ဃး သဲစးတၢ်ဘျါလၢအတြီတၢ်ဃာ် သ့ၣ်ထံး ဒီး မုၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲ ဒီး တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဂ့ၢ်ဝိကျါကျဲလၢတၢ်လိာ်ဘၢ လိာ် ကွၢ်ဂီၢ်အိၣ်စ့ၢ်ဒီးအယိန့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤပုၤတဝၢတၢ်ကရၢ ကရီ (CBOs) ဒ်အမ့ၢ် ကညီတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤသဲစးဝဲလီၤ (KLAC) သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ လီၤဟ့ၣ်သဲစးတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ်ဆူလီၤ ကဝီၤပုၤတဝၢပူၤအိၣ် ဘၣ်ဆၣ် တၢ်လီၤအိၣ်ဒီးဝဲအါတီၤလၢတ ဒီးန့ၣ်ဘၣ် သဲစးတၢ်မၤလိနီတဘျီဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဂၤ စံးဘၣ် KHRG လၢ အဝဲတဒီးန့ၣ်ဘၣ်သဲ စးတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ်ဘၣ်အယိ အဝဲကမၤန့ၣ်တၢ်တီၣ် တြၢ်အဂီၢ် မ့ၢ်တၢ်ကိခဲလၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ လၢဒိၣ်စဲဘၢၣ် ၂၀၂၁ နံၣ်န့ၣ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအမ့ၢ် လီၤကဝီၤတၢ်တိစၢၤမၤစၢၤတၢ် ကရၢကရီပုၤမၤသကိးတၢ်ဖိတဂၤ မၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ် မၤပယွဲဘၣ်ဆၣ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အနီၢ်ကစၢ်တလဲၤတီၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ KNU ခိၣ်န့ၢ်ပုၤန့ၢ်စီန့ၢ်ကမိၤအအိၣ်ဘၣ် ဒီး ပာ်ဘၣ် ပာ်ဘၢဃာ်တၢ်ဂ့ၢ်တုၤလၢ လၢမးရှး ၂၀၂၄ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတူၢ် ဘၣ် တၢ်အနီၢ်ကစၢ် ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒိအံၤ,

“ပမ့ၢ်ကွၢ်န့ၣ် တၢ်ကဲထီၣ်သး(တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ် စဲးခံ)ဒိအံၤန့ၣ် ပဝဲပိာ်မုၢ်တဖၣ် ပတၢ် (သ့ၣ်ညါန့ၣ်

ပာ်ဘၣ်ဃးသဲစးတၢ်ဘျါ) ကံၢ်စၢ်အယိ. ပတဒီးန့ၣ် ဘၣ်သဲစးတၢ်မၤလိဘၣ်. ဆၢကတီၢ်ဖဲန့ၣ် ပဘၣ် လဲၤ (တီၣ်ထီၣ်တၢ် ဂ့ၢ်ဆူကွၢ်ဘျီ)အကျါအကျဲဒ် လဲၣ်န့ၣ် ပတသ့ၣ်ညါဒီးဘၣ်.”

၃.၂. ဂ့ၢ်ဝိလၢတၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်ဆူ KNU အိၣ်ဒီးဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဆၢတဲာ်တဖၣ်

ထံၣ်ကီၢ်သဲး ဒီး စုကဝဲၤတၢ်သဘၣ်သဘၣ်လၢကီၢ်ပယိမ့ၢ်ထီၣ် ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤအပူၤမ့ၢ်အိၣ်ဘၣ်ဆၣ် လီၤကဝီၤ KNU တၢ် တီခိၣ်ရီၢ်မဲဝဲကျါဝဲဒ် ဃုာ်ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုဝဲကျါသ့ၣ်တဖၣ် အံၤ ဟူးဂဲလၢအဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၢ်ဒီးဆူညါကွၢ်ကွၢ်န့ၣ်လီၤ. ဂ့ၢ် ဝိကဲထီၣ်သးလၢ KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ် တနီၤအကျါ ဒီး န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝိလိာ်ဘၢလိာ်ကွၢ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်လၢ KNU စံၣ်ညီၣ်ပိတုပူၤလံဘၣ်ဆၣ် ဂ့ၢ်ဝိလၢအဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ် အိၣ်ဂ့ၢ်ဝိအဖၢမ့ၢ်အိၣ်ဒီးဝဲအါမးန့ၣ်လီၤ. ဂ့ၢ်ဝိ (၁၃) ခါလၢတၢ် တီၣ် ဖျါထီၣ်အိၣ်ဆူ KNU အိၣ်အကျါ တၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝိ, ဖိၣ်ဒုး ဃာ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ် ဒီး ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်လိးဝံၤ ဒၣ်ထဲ (၄) ခါန့ၣ်လီၤ.

အဒိ ဖဲလၢအုၣ်ဖျၢ ၂၀၂၂ နံၣ်န့ၣ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ် (၄) ဂၤမၤပယွဲ သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါ ဒီး မၤသံကွၢ်ဖိသၣ် (၂) ဂၤဖဲ အဂ---သဝီ, ကွံ က ဆီကွံကရူၢ်, ဝီၢ်ရူၢ်ကီၢ်ဆၣ်, ဒုပုၣ်ယာ်ကီၢ်ရူၢ်ဟီၣ်ကဝီၤ ပူၤအယိ KNU စံၣ်ညီၣ်ပိတုကွၢ်ဘျီ စံၣ်ညီၣ်ဃုာ်ကွၢ်ပုၤမၤကမၢ် တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိ (၂) ဂၤအံၤလီၤ မၢ်တသီဝံၤ လၢခံတသီဖဲ လၢအုၣ်ဖျၢ ၂၅ သီ, ၂၀၂၂ နံၣ်န့ၣ် ပုၤ ထံၣ် က့ၤအစိၣ် အိၣ်ပုၤဒီးတၢ်ပူၤလီၤ တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးသ့ၣ်တဖၣ် လၢအလီၤ ဖဲတၢ်လီၤတတီၤလၢအယံၤဒီးသဝီကအိၣ် တမံး လး ဃုာ်ဃုာ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၢ် ဃုာ်ဒီးဒုသဝီဘၣ်ဘၢ, သးပုၢ်, KNPFပုၤကီၢ်, KNLAသုး ဒီး ကညီဆူၣ်ချ့မၤစၢၤဝဲကျါ (KDHW) ဒီး ကီၢ်ပယိဆူၣ်ချ့ပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ကရၢ (BMA) ဆူၣ်ချ့ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် မၤကွၢ်ဖိသၣ်မုၢ် (၂) ဂၤအံၤအစိၣ်ဝံၤ အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်ဝဲလၢ တချူးလၢပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ် မၤသံအဝဲ သ့ၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီတပါ ဒီး မၤဆါပယွဲအဝဲသ့ၣ် ရၢၢ် ရၢၢ်စၢ်စၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျါလၢ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖိဃီဖိ, သဝီဖိ, လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၢ်, KNPFပုၤကီၢ် ဒီး KNLAသုးဒု (၂) သ့ၣ် တဖၣ် အတၢ်ပာ်ဖျိမၤစၢၤအယိ ဖဲ လၢအုၣ်ဖျၢ ၂၆ သီ, ၂၀၂၂ နံၣ်အနံၤန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဃုပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဖိ (၄) ဂၤအံၤဘၣ် ဒီး အာၣ်လီၤ အတၢ်ကမၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤမၤကမၢ်တၢ် (၄) ဂၤအံၤမ့ၢ် စီမိၤခွံၣ်စိ, စီမိၤဝဲသါ, စီမိၤအဲၣ်ဒိၣ်ထူ ဒီး စီမိၤအဲၣ်တံ (ပုၤတူၢ် ဘၣ်တၢ် အဖါတၢ်)အိၣ်လၢသဝီတဖျါဃီအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤမၤ ကမၢ်တၢ်တဖၣ်အာၣ်လီၤဝဲလၢ တချူးလၢတၢ်မၤပယွဲကဲထီၣ် ဒီးဘၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ရဲၣ်ကျဲဆိပာ်တၢ်တနွံ ဒီး ကွဲန့ၢ်လွဲန့ၢ်ပုၤ တူၢ်ဘၣ်တၢ် (၂) ဂၤအံၤလၢကလဲၤပိာ်အဝဲသ့ၣ်အခံဆူ တၢ်ကဲ

ထီၣ်သးလီၤလၢ အဝဲသ့ၣ်အကျါ (၃) ဂၤဖိၣ်တၢ်, မၤဆါပယုဲ ဒီး ဖိၣ်ဆူၣ်ဖိသ့ၣ်မုၢ်ဖိအလီၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အတံတဖိၣ် ဆူၣ်အဝဲသ့ၣ် ဘၣ်. ဝံၤအလီၤခံ အဝဲသ့ၣ်မၤသံကွံာ်ဖိသ့ၣ်မုၢ်ဖိ (၂) ဂၤအံၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲလါစဲးပထုဘၣ် ၂၈ သီ, ၂၀၂၂ နံၣ်န့ၣ် ဒူ ပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရဲၣ် KNU စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤကွီၢ်ဘျီၣ် စံၣ်ညီၣ်ဃုာ်ကွံာ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဂၤစုၤစုၤအတၢ်ကမၢ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. စီၤအဲၣ် ဒိၣ်တူ ဘၣ်မၤတၢ်မၤ ဃၢ ဒီး လီၤဃိာ် ပုၤ (၁၀) နံၣ်, စီၤစိဝုၤသါ ဘၣ်မၤတၢ်မၤဃၢ ဒီး လီၤဃိာ် ပုၤ (၁၇) နံၣ် ဒီး အဝဲ(၂) ဂၤဘၣ် တၢ်စံၣ်ညီၣ်သံန့ၣ် လီၤ. ပုၤမၤကမၢ်တၢ် (၂) ဂၤအံၤ မ့ၢ်တၢ်မၤ သံအံၤလံၤခါ တမၤသံအံၤဒီးဘၣ်ခါန့ၣ် KHRG တဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ် ဂ့ၢ်တၢ်ကျါနီၤတမံၤဒီး ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.²⁴

တၢ်ကဲထီၣ်သးဘၣ်ဃးပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ် ကွီၢ်ဘျီၣ်တၢ် ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီအဂၤတခါ လၢအကဲထီၣ်သးဖဲ လါအိၤကထိဘၣ် ၂၀၂၃ နံၣ်န့ၣ် ပုၤဖုၤပုၤ စီၤအက--- (၄၈ နံၣ်) တဂၤအံၤ ဖိၣ်ဆူၣ် ဖိသ့ၣ်မုၢ်ဖိ (၁၃ နံၣ်) လၢအမ့ၢ်ပုၤခိၣ်န့ၣ်ဖါစါဖိတဂၤအံၤ တ ဘျး ဘျီဖဲ အက---သဝီ, ဝီၢ်ရဲၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဒူပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရဲၣ်န့ၣ် လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးယံာ် (၂) လါဝံၤအလီၤခံ ဖဲလါဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၂ သီ, ၂၀၂၃ နံၣ်န့ၣ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အနီၢ်ကစၢ် လဲၤပာ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ သဝီသးပုၤအိၣ် မ့ၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ သဝီသးပုၤ အံၤ မ့ၢ်ပုၤ လၢအဘူးဒီးအိၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးဒီးအိၤဖဲ အမိအပါလဲၤကျိၣ်ဝၣ်လၢပုၤပုၤတအိၣ်လၢဟံာ်ဘၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ် ဒီး အမိပါတအိၣ်လၢသဝီပုၤဘၣ် မ့ၢ်လၢ SAC ပ ယီၤသးကလၢအိၣ်ဘူးဒီးအဟံာ်အဃိ အဝဲသ့ၣ်လဲၤအိၣ်လၢ ကျိးပုၤ လၢအတၢ် ဘၣ်တၢ်ဘၢ ဒီး ဟံာ်ဖိဃီဖိတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိ သးသမုၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. KNU စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီ လိာ်ဘၢ လိာ်ကွီၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တခါ အံၤဝံၤလံၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲလါစဲးပထုဘၣ် ၇ သီ, ၂၀၂၄ နံၣ်န့ၣ်, KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပာ်ဖျါလၢ တၢ်လဲၤဖိၣ်ကွံာ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ် တဂၤအံၤဝံၤ အဘၣ်လီၤလၢဃိာ်ပုၤတစိၤသး (၂၀) နံၣ်ဒီး ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး (၁၅) ကလီၤလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တ ဂၤအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကဲထီၣ်သးအဂၤတခါလၢ KNU စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီ လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဝံၤအံၤမ့ၢ်ဝဲ ဖဲလါအုၤဖျၢၣ် ၂၀၂၃ နံၣ်န့ၣ် စီၤ အန--- (၆၀ နံၣ်) ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီတပါ ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိသး နံၣ် (၁၂) နံၣ် (၂) ဂၤ (၂) ဘျီဖဲ လါအုၤဖျၢၣ် ၂၀၂၃ နံၣ်အတီၢ်ပုၤ န့ၣ် လီၤ. ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဂၤအံၤ အိၣ်သဝီတဖျါဃီ အိၣ်

ဟံာ်ဘူးဒီးပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဖဲ အဝ---သဝီ, ဝုၤသလွဲၤကရူာ်, ကြါ တုၤကီၢ်ဆၣ်, ဒူပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရဲၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပုၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ် သးတၢ်တဘျီဖဲ ပုၤမၤကမၢ်တၢ် စီၤ အန--- အဟံာ်ပုၤ မ့ၢ်လၢ အဝဲဟ့ၣ် ဒုးအိၤ ဖိသ့ၣ်မုၢ်ဖိ (၂) ဂၤအံၤ တၢ်ထံတခါဝံၤ အဝဲ သ့ၣ်တူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ အကိာ်ယုာ်ဆါ, ခိၣ်မုၤထီၣ် ဒီး ခိၣ်သ့ၣ်ဃံ ဆါထီၣ်တဘျီဃီ အဝဲဖိၣ်ဆူၣ်ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိ (၂) ဂၤအံၤန့ၣ် လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးတဘျးသီဝံၤအလီၤခံ စီၤအန--- ဖိၣ်ဆူၣ် ကဒီး ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိ (၂) ဂၤအံၤအကျါတဂၤ ဖဲအလဲၤပျါလီၤ ကျိၢ်လၢသဝီချါကျိၢ်အိၣ်ဆၣ်လီၤဝံၤအခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ် ဂ့ၢ်ဝီတခါအံၤဆူ KNU ခိၣ်န့ၢ်ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤအအိၣ်ဝံၤအလီၤခံ KNPF ပါကီၢ်သုးတဖၣ် လဲၤဖိၣ်ကွံာ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဂၤအံၤ န့ၣ်လီၤ. ဖဲ KNU ဒူပျၢ် ယာ်ကီၢ်ရဲၣ် စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤခိၣ်န့ၢ်ဟံးထီၣ် ဂ့ၢ်ဝီအခါ KWO ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ် (၂) ဂၤအံၤလၢအ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ ဒီး နီၢ်သးတၢ် ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.²⁵ ဖဲလါယနူၤအါရံၤ ၁၆ သီ, ၂၀၂၄ နံၣ်န့ၣ် တၢ်ပာ်ဂၢ်ပာ်ကျါအိၤ သုလၢ အမ့ၢ်ပုၤမၤကမၢ် မၢ်တၢ်နီၢ်ကီၢ်အဃိ ဒီး တၢ်ဟ့ၣ်အိၤတၢ် ကမၢ်လၢ တၢ်စံၣ်ညီၣ်သံန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တ ဂၤအံၤ ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်သး ကညီၤလၢ KNU ကီၢ်ခိၣ်အိၣ်အဃိ တၢ်စံၣ်ညီၣ်သံအံၤဘၣ်တၢ်ဆိတလဲက့ၤအိၤလၢ တၢ်လီၤဃိာ်ပုၤ တစိၤသးန့ၣ်လီၤ.

၃.၃. သဝီဖိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ဒိသဒါ ပိာ်မုၢ် ဒီး ဖိ သ့ၣ်ပိာ်မုၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ကပူၤဖျးဒီး သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပ ယုဲဂီၢ်

လၢအပူၤကွံာ်နံၣ်တဖၣ်အနံၣ် ဖဲလၢသုးသ့ၣ်တဖၣ်ဟူးဂဲၤလၢ ဟီၣ်ကဝီၤပုၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ် ကမုၢ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်က လံၤ ထံးဟီၣ်ကဝီၤပုၤသ့ၣ်တဖၣ် လဲၤခီဖျိဘၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ် မၤပယုဲသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်အဃိ တၢ်ဘၣ်ယိၣ် ဒီး နီၢ်သးတၢ်ပျံၤ တီၢ် ပယီၤသးတၢ်မၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုဲထီၣ်ဒါ ပိာ် မုၢ် ဒီး ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ်အံၤန့ၣ် အိၣ်ထီၣ်သံသးလၢအဝဲသ့ၣ် ပုၤန့ၣ်လီၤ.²⁶ စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သုးမိၤစိရိၤဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ထံကီၢ် တၢ်စိတၢ်ကမီၤဝံၤအလီၤခံ အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဟဲအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဃိ လီၤကဝီၤသဝီဖိ လီၤဆီ ဒၣ်တၢ် ပိာ်မုၢ် ဒီး ဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ် သူနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဒိသဒါ လီၤ သးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢတၢ်ဟးဆုးသုးဖိၣ်စုက ဝဲဒီး ပုၤဂၤသုတမၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုဲထီၣ်ဒါဘၣ်

²⁴ ကွီၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လါယနူၤအါရံၤ ၂၀၂၃ နံၣ်ပုၤ လၢအမ့ၢ် “[ဒူပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရဲၣ်တၢ်ကဲထီၣ်သးတၢ်ပာ်ဖျါ- တၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မၤ တရီတပါဒီး မၤသံ ဖိသ့ၣ်ဒိပုၤ ဝံၤမုၢ်ခံဂၤဖဲ ဝီၢ်ရဲၣ်ကီၢ်ဆၣ်, လါအုၤဖျၢၣ် ၂၀၂၂နံၣ်](#)” တက့ၢ်.
²⁵ ကွီၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လါနီၣ်ဝုၤဘၣ် ၂၀၂၃ နံၣ်ပုၤ လၢအမ့ၢ် “[ဒူပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရဲၣ် တၢ်ကဲထီၣ်သးတၢ်ပာ်ဖျါ- သဝီဖိပိာ်မုၢ်ခွါလၢ အသးန့ၣ်အိၣ် ဖိၣ်န့ၣ်တဂၤ မၤတရီတပါဝဲဖိသ့ၣ်ခံဂၤ ဖဲကြါတုၤကီၢ်ဆၣ်, လါအုၤဖျၢၣ် ၂၀၂၃နံၣ်](#)” တက့ၢ်.
²⁶ ကွီၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါဖဲအဖိခိၣ် လၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤလၢအမ့ၢ် “[သမၤတန့ၢ် - ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပုၤ တၢ်မၤကမၢ်တၢ်ဒုးတၢ်ယၢ ကွီၢ်မုၢ်, ကွီၢ်မုၢ်ထီၣ်ဒါပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ်ဆၣ် ဒီးလီၤကဝီၤကမုၢ်အတၢ်အုၣ်သးလၢ နံၣ် ၃၀ အတီၢ်ပုၤ](#)”

အဝဲ သ့ၣ်တဖၣ်တဂ့ၤအဂီၢ် ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အရ့ၤဒိၣ်ကတၢ်တခါန့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤ ပူၤသ့ၣ်တဖၣ် ဂ့ၣ်က့ၤစးစးဟးဆဲးတၢ်ထံၣ်လိာ်သးဒီး ကီၢ်ပယီၤသး ဒီး အသးသိၣ်မ့ၢ်အဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒီဖျါတၢ်ပဒုၣ်ဟးဆဲး တၢ်သမံသမိတြဲၤ မ့တမ့ၢ် ဃုာ်ထီၣ်ကွၢ်လၢသးဟူးဂဲၤအိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤလီၤသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အံၤခဲလၢာ်လၢတၢ်ဒိသဒါလီၤသး ဒ်သိးကပူၤဖျဲးဒီး သွံၣ်ထံး မ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.²⁷

တၢ်ဃုာ်မ့ၢ်ဟးဖျါမ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ကျိၤကျဲၤအကျါတဘိလၢ လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် သူစူးကါဝဲအအါကတၢ် လၢတၢ်ဟးဆဲး ပယီၤသးဒီး အသိၣ်မ့ၢ်အဂီၢ်တဖၣ် ဒ်သိးကဒိသဒါလီၤသးပဒုၣ်ဟးဆဲး သွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးအဒိတခါ ဖဲလါအိၣ်ကူး ၁၀ သီ, ၂၀၂၁ နံၣ်န့ၣ် SACပယီၤသးဒီး BGFသးတဖၣ်လၢအအိၣ်ဖဲ လုက့ၣ်သးကလၢၤ တဖၣ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်ကလဲၤထီၣ်ဆူ ယိၤကျါသးကလၢၤ အခါ လဲၤန့ၣ်လီၤလၢ အပ---သဝီ, ထံးဒိၣ်ထံၣ်ကရူၢ်, လုက့ၣ်ကရူၢ်, ဒူသ ထူၣ်ကီၢ်ရဲၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒီဖျါလၢအပူၤကွၢ် တၢ်လဲၤဒီဖျါဘၣ်သွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲအိၣ် ဒီး အခဲအံၤသးသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်လၢ သီခါဖျါပူၤအယိ အဖ--- သဝီဖိ နီၢ်အခ--- ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ အပျံၤသွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲဒိၣ်မး လီၤဆီဒၣ်တၢ်ဖဲ SAC ပယီၤ သး ဒီး BGFသးတဖၣ် အိၣ်လၢသဝီပူၤ ဒီး ပိာ်ခွါလၢသဝီပူၤသ့ၣ်တဖၣ်ဃုာ်ဆီကွၢ်ဆူတၢ်လီၢ်ဂၤ မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ယိၣ်လၢ သးကဖိၣ်ပီၤတၢ် မ့တမ့ၢ် ကဲပုၤနဲၣ်ကျဲအခါန့ၣ်လီၤ. နီၢ်အခ--- ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ,

ကဖိၣ်ဆူၣ် ဘၣ်ဖုး ပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်. အယိပမၤမ့ၢ်လိာ်ဘိဖိသ့ၣ်တဖၣ် လဲၤမဲဆူသဝီလၢဒိတကပၢ်.”

န့ၣ်လီၤ.²⁸

သဝီဖိလၢ အစ---သဝီ, ပယၢ်ရီၤကရူၢ်, ဘဲလုကီၢ်ဆၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤတဖၣ်စ့ၢ်ကီး ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ တချူးလၢ SAC ပယီၤသး ဒီး BGF သးတဖၣ် ဟဲတုၤလၢသဝီပူၤဒီးဘၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဟးဆဲးဆိဝဲ ဒ်သိးအသုတထံၣ်လိာ်ဘၣ်သးတဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလါအု ဖြၣ် ၂၀ သီ, ၂၀၂၂ နံၣ်တချူးတၢ်ဒုးကဲထီၣ်လၢလုက့ၣ်သးကလၢဒီးဘၣ်န့ၣ် အစ--- သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဃုာ်ထီၣ်ကွၢ်လၢသဝီ ပူၤတံၤအလီၢ်ခဲ SAC ပယီၤသး ဒီး BGF သးတဖၣ်ဟဲန့ၣ်လီၤအါထီၣ်လၢလုက့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲလါမ့ၢ် ၁၂ သီ, ၂၀၂၂ နံၣ်န့ၣ် SAC ပယီၤသး ဒီး BGF သးတနီၤ ဟဲအိၣ်ပတုၣ်ဖဲ အစ--- သဝီ ဒီး မၤဆူၣ်သဝီဖိလၢအဃုာ်အိၣ်ကဒုဖဲတၢ်လီၢ်လၢအဘူး ဒီး သဝီသ့ၣ်တဖၣ် ကဟဲက့ၤအိၣ်လၢသဝီပူၤန့ၣ်လီၤ. ပိာ်မ့ၢ်သးစၢ်ဖိလၢအဟဲက့ၤပိာ်အမိပါခဲလၢသဝီပူၤသ့ၣ်တဖၣ်သကာ်ဘၣ် SAC ပယီၤသး ဒီး BGF သးတဖၣ်အတၢ်မၤပယွဲသွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါ ဒ်အမ့ၢ် တၢ်တဲကလံ, တဲလီၤနံၤ ဒီး လူၤပိာ်အခဲသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ် န့ၣ်လီၤ. အယိ မိာ်ပာ်သ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်ဆူၣ်သ့ၣ်ကွၢ်အဖိမ့ၢ်သးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ လဲၤအိၣ်ဆူၣ်ကွၢ်ဆူတၢ်လီၢ်အဂၤ လၢတၢ်ဒိ သဒါ ဖိမ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ခါဆူညါသုတကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်လၢ သွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲတဖၣ်အံၤတဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အစ--- သဝီဖိ နီၢ် အတ--- အုၣ်အသးဒီးပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ,

“

“(လၢအပူၤကွၢ်န့ၣ် သွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ် မၤပယွဲ)ကဲထီၣ်သးဒီးပိာ်မ့ၢ်အါကတၢ်လီၤ. (...) ပဘၣ်ယိၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ် (SACဒီး BGFသးတဖၣ်)မ့ၢ်ထီၣ်န့ၣ်

“

“ပပျံၤ (သွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲအယိ) ယတမၤပဒုမ့ၢ်က့ၤလၢသဝီဘၣ်. ပဘၣ်အိၣ်ခိးကန့ၣ်တၢ်အိၣ်သးလၢအယံၤဒဲအံၤလီၤ.”²⁹

၄။ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ ဒီး သဲစးတၢ်ပဲာ်ထံနီၤဖး- ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျါန့ၣ် ဒီး ထံကီၢ်ပတီၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုကျိၤကျဲတၢ်ဂံၢ်စၢ်

စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သးမိၤစိရီၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤဝဲအလီၢ်ခဲ စုကဝဲတၢ်သဘၣ်သဘၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်

က လံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤအပူၤသ့ၣ်တဖၣ်ကဲထီၣ်သးအယိ မၤအါထီၣ်တၢ်မၤပယွဲသွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါဂ့ၢ်ဝီ ဒီး တၢ်ပူၤဖျဲးထီၣ်ကွၢ်လၢ

²⁷ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လါစဲးပထုဘၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်ပူၤ လၢအမ့ၢ် “[တြီဆၢဒိသဒါလၢတၢ်သးစွဲကတုၤပူၤ- ပုၤဒိသဒါပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ် \(HRDs\) လၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပူၤတဖၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲတၢ်မၤပျံၤမၤဖုးဒီးတၢ်တၢ်တၢ် စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ် သးမိၤစိရီၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤဝဲအလီၢ်ခဲ”](#) တက့ၢ်.
²⁸ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လါခိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၁ နံၣ်ပူၤ လၢအမ့ၢ် “[ဒူသထူၣ်ကီၢ်ရဲၣ် တၢ်ပာ်ဖျါအဖုၣ်- တၢ်မၤဆူၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဆူၣ်ဖျါဆူၣ် ဒီး တၢ်ဒုးကဲထီၣ်လၢ SAC သး ဒီး KNLA သးတဖၣ်အဘၣ်စၢၤ< လါအိၣ်ကူး ၂၀၂၁နံၣ်](#)” တက့ၢ်.
²⁹ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤဖဲ လါခိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၂ နံၣ်ပူၤ လၢအမ့ၢ် “[ပူၤတညီ, တမ့ၢ်ကတီၤဘၣ်- တၢ်ထီၣ်ဒုးကမ့ၢ်ဖဲဘဲလုကီၢ်ဆၢၣ်, ဒူသထူၣ် ကီၢ်ရဲၣ်, လါအုဖြၣ် ၂၂သီ တုၤ လါမ့ၢ် ၂၂သီ, ၂၀၂၂နံၣ်](#)” တက့ၢ်.

တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃုာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ပိာ်ခွါ လၢအမ့ၢ်သးမ့ၢ်ဂ့ၤ ဒီး ကမ့ၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ပညီၣ်မၤပယုဲ ပိာ်မုာ် ဒီး ဖိသုာ်မုာ်ဖိသုာ်တဖၣ် ဖဲအအိၣ်လၢဟံၣ်ပူၤ, ကျိးပူၤ ဒီး သဝီပူၤအဆၢကတီၢ်အယိ တၢ်အံၤပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ပူၤဖျါလီၤတအိၣ်နီတတီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သးမိၤစီရိၤ ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ထံၣ်ကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤဝဲအလီၢ်ခံ စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုာ်ကဲထီၣ်သးဆူညါကွၢ် ကွၢ်အယိ KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်လံာ်တၢ်ပာ်ဖျါဘၣ်ဃး သ့ၣ်ထံးမုာ်ခွါတၢ်မၤပယုဲဂ့ၤဝီသ့ၣ်တဖၣ်အါထီၣ်ကိးနံၣ်ဒဲးန့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၂၃ နံၣ် ဒီး ၂၀၂၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ သ့ၣ်ထံးမုာ်ခွါဂ့ၤဝီကဲထီၣ်သးအိၣ် (၇) ခါအယိ တၢ်အံၤလီၤလၢတၢ်ကဲထီၣ်သးနီၣ်ဂံၢ်ဖဲလံာ်တၢ်ပာ်ဖျါ အံၤအဆၢကတီၢ် (၇၀) မျးကယၢ်ညါအယိ မ့ၢ်နံၣ် (၂) နံၣ်လၢတၢ်ကဲထီၣ်သးအနီၣ်ဂံၢ်အါကတၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၂၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်လံာ်တၢ်ပာ်ဖျါဘၣ်ဃး သးဖိစုကဝဲဖဲမၤကမာ်တၢ်မၤပယုဲသ့ၣ်ထံးမုာ်ခွါလၢအဘၣ်ထွဲဒီးစုကဝဲတၢ်သဘံၣ် သဘုာ်အိၣ်အယိ တၢ်အံၤပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်အိၣ်သး လၢအပူၤကွၢ်ပယိသးတၢ်ဖိသုာ်ဆူၣ်မၤတရီတပါအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢကီၢ်ပယိမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးဟီၣ်ကဝီပူၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးကျိၤကျဲဒ်အံၤန့ၣ် ဒုးအါထီၣ်တၢ်မၤပယုဲသ့ၣ်ထံးမုာ်ခွါတဖၣ်သ့ မ့ၢ်လၢစုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုာ်သ့ၣ်တဖၣ် ကဲထီၣ်ဒဲးသးဆူညါကွၢ်ကွၢ် ဒီး သဲစးတၢ်ဒိၣ်စိဂံၢ်စၢ်လီၤကွၢ်ကွၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤပာ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီးတၢ်အိၣ်သးနီၢ်နီၢ်ဘၣ်ဃး ပုၤမၤကမာ်တၢ်ဖိသုာ်တဖၣ် အသးဒုထီၣ်လၢကမၤပယုဲကွၢ်မ့ၢ် ဒီး ဒီးန့ၢ်ဘၣ် တၢ်ပူၤဖျါထီၣ်ကွၢ်လၢတၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃုာ်အါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိသုာ်တဖၣ်ဘၣ်သ့တၢ်ဃုာ်မ့ၢ်ဖျါဒဲးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် ကျိၤကျဲတခါလၢ တၢ်ဟးဆုးပုၤဖိစုကဝဲဖဲသ့ၣ်တဖၣ် ဒီး မၤစုၤလီၤတၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤ ဟးဆုးတၢ်သမံသမိၤတြၢၤသ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ.

လီၤကဝီၤသဝီဖိသုာ်တဖၣ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်အဂီၢ်အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲတၢ်တြၢ်မၤတံာ်တံာ်အိၣ်အါမးန့ၣ်လီၤ. KHRG မၤနီၣ်မၤဃါန့ၢ်တၢ်ကဲထီၣ်သး (၁၉) ဂ့ၤဝီအကျါဒီးန့ၢ်ဘၣ်သဲစးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃုာ်ထံ (၄) ဂ့ၤဝီဒီးန့ၣ်လီၤ. ဂ့ၤဝီ (၄) ခါအံၤ ပုၤမၤကမာ်တၢ်မ့ၢ်ဒုာ်ကမ့ၢ်, တၢ်လဲၤတီၣ်ထီၣ်ဂ့ၤဝီဆူ KNU စံၣ်ညီၣ်ပီတုာ်အိၣ် ဒီး ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဖိသုာ်သးနံၣ်တပုၤ ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအဒိၣ်တုၤခိၣ်ပုၤသ့ၣ်တဖၣ် တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်နီတဂၤဒဲးဘၣ် ဒီး တၢ်ဃိထံ ဟံးထီၣ်ဂ့ၤဝီ မ့ၢ်မ့ၢ် လိာ်ဘၢလိာ်ကွၢ်သးဖိစုကဝဲဖဲလၢအမၤကမာ်တၢ်တအိၣ်နီတဂၤဒဲးစ့ၢ်ကီးဘၣ်အယိ တၢ်အံၤ

မၤအါထီၣ် တၢ်ပူၤဖျါထီၣ်ကွၢ်လၢတၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃုာ်လုၢ်လၢန့ၣ်လီၤ. ဂ့ၤဝီလၢတၢ်မၤနီၣ်မၤဃါအိၣ်ခိးကွၢ်ဘျီတၢ်လီၤဃိထံသမံ သမိၤ ဒီး တၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွၢ်အိၣ်ဒဲးတဘျုးဂ့ၤဝီညါန့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိသုာ်တဖၣ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်အဂီၢ်အဝဲ သ့ၣ်ဘၣ်ဟ့ၣ် တၢ်ဆၢကတီၢ် ဒီး တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘၢသ့ၣ်တဖၣ် အါဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်တီတၢ်တြၢ်မ့ၢ်တၢ်အရ့ဒိၣ်လၢထံကီၢ်သဲစးတၢ်ဒိၣ်စိဒီးခါညါအပူၤန့ၣ်လီၤ. ၁၉၄၈ နံၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျါလံာ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤဘၣ်ဃးပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ် (UDHR) ပာ်ဖျါထီၣ်ပုၤကိးဂၤဒဲးအိၣ်ဒီးခွဲးယာ်လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ် “တၢ်ကူဆါဘျီတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤတၢ်လၢအတုၤထီၣ်ထီၣ်ဘးကတၢ် ခီဖျါထံကီၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုာ်ကျိၤကျဲလၢအအိၣ်ဒီးကီၢ်စိလၢပုၤတဖၣ်” န့ၣ်လီၤ.³⁰ ကမၤကတၢ် ကွၢ် တၢ်မၤပယုဲသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဒီး ဖိၣ်ဂံၢ်ကျါဃာ်သဲစးတၢ်ဒိၣ်စိအဂီၢ် ထံကီၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုာ်ကျိၤကျဲသ့ၣ်တဖၣ် တဘၣ်ကွၢ်မဲာ် တၢ်ဘၣ်, ကဘၣ်သဘျုး ဒီး တၢ်ကဘၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါထွဲတၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၤဝီကျိၤကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢ တၢ်အိၣ်သးနီၢ်နီၢ်လၢ ကီၢ်ပယိပူၤတခီ တမ့ၢ်ဒဲးအံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တချုးဒဲးလၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သးမိၤစီရိၤဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ထံၣ်ကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤဒဲးဘၣ်န့ၣ် ပယိ သးမၤပယုဲပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ်သ့ၣ်တဖၣ် ကမ့ၢ်ကွၢ်ဘျီလိာ်ဘၢလိာ်ကွၢ်အဝဲသ့ၣ်တန့ၢ်ဘၣ် ဒီး တၢ်သုးဒဲးကျိၤကျဲသ့ၣ်တဖၣ် အံၤတုၤမ့ၢ်မဆါတန့ၣ်ညါအံၤန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သးမိၤစီရိၤဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ထံၣ်ကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤဝဲအလီၢ်ခံ တၢ်ဒီးန့ၢ် ဘၣ်ထံကီၢ်သဲစးတၢ်ဘျုးကျိၤကျဲလၢအဂီၢ်ကျါ ဒီး ထံၣ်ဆိပာ်ကျိၤကျဲသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ လီၤမၤကွၢ်လံန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ် ဘၣ်ဃး လီၤကဝီၤသဝီဖိသုာ်တဖၣ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်အဂီၢ် ကွၢ်ဘျီကျိၤကျဲတၢ်လၢာ်ဘျုးလၢစုပုၤဒိၣ်, တၢ်ဟံးထီၣ် ဂ့ၤဝီဖျါဖျါဖျါတအိၣ် ဒီး တၢ်တသ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုာ်ကျိၤကျဲဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်တြၢ်မၤတံာ်တံာ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ထံကီၢ်တၢ်ဘျုးသဲစးလၢအဒိသဒါ ပိာ်မုာ်ဒီး ဖိသုာ်ပိာ်မုာ်တဖၣ်ဒဲးသီးကပူၤဖျါဒီးသ့ၣ်ထံးမုာ်ခွါတၢ်မၤပယုဲအဂီၢ် တၢ်လီၤတူၢ်လီၤကၢာ်အိၣ်ထီၣ်အါမးစ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယိတၢ်ဘျုးသဲစးခိၣ်သ့ၣ် ပာ်ပနီၣ်တၢ်ဖိသုာ်ဆူၣ်မၤတရီတပါဒဲးအမ့ၢ် တၢ်မၤကမာ်ကွၢ်မ့ၢ် ဘၣ်ဆၢ ဝၤဖိသုာ်ဆူၣ်မံဃုာ်အမါဂ့ၤဝီတခီ တအိၣ်ဘၣ်အယိ ကီၢ်ပယိသဲစးတၢ်ဘျုးအပူၤ နီၢ်ဒိမါဝၤတၢ်ဖိသုာ်ဆူၣ်မံဃုာ်ဂ့ၤဝီသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ပာ်လီၤတၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃုာ်တအိၣ်နီတမံဘၣ်န့ၣ်လီၤ.³¹ တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်ကွၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤဝီတခါအံၤတအိၣ်နီတဂ့ၤဝီ

³⁰ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျါလံာ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤဘၣ်ဃးပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ် (UDHR), ၁၉၄၈, အဆၢဒိၣ် (၈).
³¹ ကီၢ်ပယိတၢ်ဘျုးခိၣ်သ့ၣ် (Myanmar Penal Code) အဆၢဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ် (၁၈၆၁) (တၢ်ဆိတလဲဖဲ ၂၀၁၆ နံၣ်), ဒိအမ့ၢ် တၢ်ဘျုးအဆၢဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ် (၃၇၅); HRC, “Sexual and gender-based violence in Myanmar and the gendered impact of its ethnic conflicts”, လိာ်စးပထုဘၣ် ၂၀၁၉ နံၣ်, UN Doc A/HRC/42/CRP.4, လံာ်တၢ်ဃုာ်နီၣ်ဂံၢ် (၃၂).

ဘၣ်န့ၣ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကမ့ၢ်လၢ သဲစးတၢ်ပၢ်ပနီၣ်ဂ့ၢ်ဝီအံၤလၢ အမ့ၢ်တၢ်မၤကမၢ်ကွီၢ်မ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဘၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် ပိာ်မ့ၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအသးန့ၣ်မ့ၢ်အိၣ် (၁၂) န့ၣ်ဆူအဖီလၢ တခီ ပၢ်ပနီၣ်ဝဲလၢအမ့ၢ်တၢ်ဖီၣ်ဆူၣ်သ့ၣ်ကိးမံၤဒဲးန့ၣ်လီၤ.³² ပုၤ တဂၤ လၢလၢ မ့ၢ်ဒၢထီၣ်ခီဖျါတၢ်ဖီၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါန့ၣ် လီၤကဝီၤလၢလၢထူၤသန့ကျိၤကျဲၤလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤ အပူၤ ဟ့ၣ်တၢ်ပျဲတၢ်လိာ်တၢ်မၤလီၤတၢ်ဖီၣ်ဆူၣ်³³ ကီၢ်ပယီၤတၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်လိာ်ပၢ်ပနီၣ်ဝဲတၢ်မၤလီၤတၢ်ဖီၣ်ဆူၣ် သဲလၢပုၤတၢ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်လၢသးသမူတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်ဒီး ပုၤကဘၣ်ဂ့ၢ်န့ၣ်က့ၢ်အသးသမူအဆၢကတီၢ်ဒီးန့ၣ်လီၤ.³⁴

ဖဲ ၁၉၉၇ န့ၣ်န့ၣ် ကီၢ်ပယီၤအၢၣ်လီၤတၢ်လိာ်ဝဲ တၢ်တြုၣ်သံမၤလီၤမၤကွၢ်တၢ်ကွၢ်တလီၤထီၣ်ဒါပိာ်မ့ၢ်လၢအက့ၢ်အဂီၢ်ကလုာ်လုာ် လံာ်ဃံးဃာ် (CEDAW) တဘျီအံၤန့ၣ်လီၤ. လၢလံာ်ဃံးဃာ်တဘျီအံၤအပူၤ တၢ်နီၤဖးတၢ်အခူၣ်အဆၢကွၢ်တလီၤတၢ်အခီပ ညီပဉ်ဃုာ်ဒီး သွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲ, ပဒိၣ်မူဒါတဖၣ်လၢပဒိၣ်ကဘၣ်မၤလီၤတၢ်မၤလၢပုၤထီၣ်ဝဲ လၢပုၤတဂၤပုၤ ပိာ်မ့ၢ်သ့ၣ် တဖၣ် တၢ်ကဘၣ်ရ့ၤလိာ်မ့ၢ်လိာ်အိၣ်ထံးတုၤသိး, ဖဲအလီၢ်အိၣ်န့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ဆီတလဲဘျီဘၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၢ်တၢ်ဘျၢသဲစး, ဃီထံသမံသမိး ဒီး ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဖီၣ်လၢအမၤပယွဲသွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါဂ့ၢ်ဝီသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.³⁵ ဒ်လံာ် တၢ်ပၢ်ဖျါတဘျီအံၤ ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိး စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ န့ၣ်သ့ၣ်မိၤစိရိၤဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ထံးကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤဝဲအလီၢ်ခံ ကီၢ်ပယီၤ ပဒိၣ်အမူအဒါအိၣ်လၢကဘၣ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်သွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါဂ့ၢ်ဝီသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်ဆၣ် ဂ့ၢ်ဝီလၢ KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ် လံာ်တၢ်ပၢ်ဖျါသ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီနီၣ်တခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. CEDAW လံာ်ဃံးဃာ်ပၢ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အိၣ်ဒီးမူဒါလၢ ကဘၣ်ဟ့ၣ်သွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤလီၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢ အတၢ်ဘျၢသဲစး ဒီး စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတၢ်လိာ်ဘၢ လိာ်ကွီၢ်ဝဲကျိၤပုၤမၤတၢ်ဖီၣ်တဖၣ်အဂီၢ် ဒ်သိးကမၤဂ့ၢ်ထီၣ် တၢ်ဒိသဒါပုၤတၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအအိၣ်မူးဒီးသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထံးကီၢ်တဘျီလၢ အဆဲးလီၤစ့ၢ်

ကိးစ့ၢ်ကျိၤလၢ ဖိသ့ၣ်ခွဲးယာ်လံာ်ဃံးဃာ် (CRC) အပူၤ ဒီးလံာ်ဃံးဃာ်အံၤ ပၢ်ဖျါ ထီၣ်စ့ၢ်ကိး ပဒိၣ်အမူအဒါသ့ၣ်တဖၣ်လၢကဘၣ်မၤလီၤတၢ်တၢ်ဒိသဒါဖိသ့ၣ် တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ ဒီး တၢ်ပုၤဖျဲးသ့ၣ်တဖၣ် ဃုာ်ဒီး တၢ်ဒိသဒါ “နီၢ်ခိ ဒီး နီၢ်သး တၢ်မၤပယွဲက့ၢ်ဂီၢ်ကိးကလုာ်ဒဲးသ့ၣ်တဖၣ်”န့ၣ်လီၤ.³⁶ ဖဲလံာ်တၢ်ပၢ်ဖျါတဘျီအံၤအဆၢကတီၢ် KHRG တၢ်မၤနီၣ်မၤဃါပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်အုၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်လၢ ပုၤမၤကမၢ်ကွီၢ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲထီၣ်ဒါဖိသ့ၣ်ပိာ်မ့ၢ်အိၣ် (၁၅) ဂၤညါအဃိ တၢ်အံၤပၢ်ဖျါထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဂီၢ်အူတၢ်လိာ်ဘၣ်လၢထံးကီၢ်ပတီၢ်ပဒိၣ်ခိၣ်န့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဒိသဒါထံးလီၤ ကီၢ်ပုၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်တဘျီဃီန့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘျီတၢ်တိစၢၤမၤစၢၤပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်လိာ်ဘၣ်သဲစးတၢ်ဘျၢ (IHL) တြီတံၢ်ဃာ် ပုၤဖီၣ်စုကဝဲဖိတဖၣ် တဘျီမၤပယွဲ တၢ်ဖီၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ၁၉၉၇ န့ၣ်လံာ်ဃံးဃာ်နီၣ်ဂံၢ် II (AP II) တဘျီအံၤ ပၢ်ဖျါထီၣ်ထံးလီၤကီၢ်ပုၤပတီၢ်စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ် ဒီး တြီတံၢ်ဃာ်ဝဲ တၢ်ဖီၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါ ဒီး တၢ်မၤပယွဲအဂၤဒ်အမ့ၢ် “တၢ်မၤမဲာ်ဆုး ဒီး မၤဆဲးလီၤစ့ၢ်လီၤပုၤသ့ၣ်လၢကပီၤ”သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.³⁷ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်တဆဲးလီၤစ့ၢ်ကျိၤလၢ လံာ်ဃံးဃာ်နီၣ်ဂံၢ် II (AP II) တဘျီအံၤအပူၤဘၣ်ဆၣ် တၢ်ပၢ်ပနီၣ်လံာ်ဃံးဃာ်အဆၢဒိၣ်တဘျီထံၣ် ဃုာ်ဒီးအဆၢဒိၣ်လၢတြီတံၢ်ဃာ်တၢ်ဖီၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဒ်အမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဖျါလုာ်လၢထူၤသန့သဲစးတၢ်ဘျၢအသိးန့ၣ်လီၤ. လံာ်တၢ်ပၢ်ဖျါဘၣ်ဃး ပုၤဖီၣ်စုကဝဲဖိမၤကမၢ်ကွီၢ်သွံၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲထီၣ်ဒါကမ့ၢ်တဖၣ်အကျိၤ ပုၤမၤကမၢ်တၢ်လၢအမ့ၢ် SAC ပယီၤသ့ၣ်ဖိအိၣ် (၃) ဂၤအဃိ တၢ်အံၤပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်မၤပယွဲ IHL န့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘျီကွီၢ်မ့ၢ်သဲစးတၢ်ဘျၢအပူၤ တၢ်ဖီၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါလၢကဲထီၣ်သး “အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢတၢ်လီၤသကုၤစးဒး မ့ၢ်တမ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးထီၣ်ဒါကမ့ၢ်လီၤလီၤ”သ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်မၤကမၢ်ကွီၢ်မ့ၢ်ထီၣ်ဒါပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ်ဆၣ် ဒီးလၢကံၤန့ၣ်လီၤလံာ်ဃံးဃာ်အပူၤ မ့ၢ်တၢ်မၤကမၢ် တၢ်ဒုးတၢ်ယၤ

³² ကီၢ်ပယီၤတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ် (Myanmar Penal Code) အဆၢဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ် (၁၈၆၁) (တၢ်ဆီတလဲဖဲ ၂၀၁၆ န့ၣ်), ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဘျၢအဆၢဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ် (၃၇၅), (၃၅၄).
³³ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ဃံးဃာ်လၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၣ်ဖဲ လၢအိးကထိဘၢၣ် ၂၀၁၇ န့ၣ်ပုၤ လၢအမ့ၢ် “[တၢ်ပျဲတၢ်ဖျဲးအဂီၢ်ခိၣ်ထံး- သဝီဖိလၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ်အကလုာ်လၢ ၂၅ န့ၣ် အတီၢ်ပုၤ](#)” တက့ၢ်.
³⁴ ကွၢ်ဘၣ် ကီၢ်ပယီၤတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ် (Myanmar Penal Code) အဆၢဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ် (၁၈၆၁) (တၢ်ဆီတလဲဖဲ ၂၀၁၆ န့ၣ်), ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဘျၢအဆၢဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ် (၃၁၂).
³⁵ ကွၢ်ဘၣ် တၢ်တြုၣ်သံမၤလီၤမၤကွၢ်တၢ်ကွၢ်တလီၤထီၣ်ဒါပိာ်မ့ၢ်လၢအက့ၢ်အဂီၢ်ကလုာ်လုာ်လံာ်ဃံးဃာ် (CEDAW) အဆၢဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ် ၂ (က)- ၂(င), အဆၢဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ် (၃).
³⁶ ကွၢ်ဘၣ် ဖိသ့ၣ်ခွဲးယာ်လံာ်ဃံးဃာ် (CRC), ကံၤန့ၣ်ဖုၤ, ၂၀ လၢနီၣ်ဝုၤဘၢၣ် ၁၉၈၉, အဆၢဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ် ၁၉(၁).
³⁷ ကွၢ်ဘၣ် ၁၉၉၇ န့ၣ်လံာ်ဃံးဃာ်နီၣ်ဂံၢ် II (AP II) (1977 Additional Protocol II), အဆၢဒိၣ် ၄(၂) (င)

ကွၢ်မ့ၢ် န့ၣ်လီၤ.³⁸ ပယီၤသးအိၣ်ဒီးတၢ်စံၣ်စိၤတဲၤစိၤလၢအမ့ၢ်ပုၤ သူ တၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပၤထီၣ်ဒါကမုၢ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ် ဒ်တၢ်ဒုး တၢ်ယၤစုကဝဲၤတခါအသိး,³⁹ ဒီး ပုၤမၤကမၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ပုၤ ဖျဲးဒီး တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဃုာ်ခဲလၢာ်န့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပ ယွဲၣ်ဂီၢ်တဖၣ်လၢ တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ် ဒီး ပဲာ်ထံးနီၤဖးအိၣ်ဖဲ လံာ်တၢ် ပာ်ဖျါ တဘျုးအံၤအပူၤ ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ပယီၤသးသ့ၣ်တဖၣ် သူ

တၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢတၢ်မၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမ့ၢ် ခွါတၢ်မၤပ ယွဲၣ်ဒါသဝီဖိတဖၣ်အံၤလၢကျဲၣ်လဲၣ်အဂီၢ် ဒီး တၢ် မၤပယွဲၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အနီၣ်ဂံၢ်တယၢ်တုၤလၢအမ့ၢ် တၢ်မၤက မၢ် တၢ်ဒုး တၢ်ယၤကွၢ်မ့ၢ် ဒီး ကွၢ်မ့ၢ်ထီၣ်ဒါပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ်ဆၢၣ် အပတီၢ်လံၣ်န့ၣ်လီၤ.

၅။ တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတဖၣ်

ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘျုးပုၤတၢ်မ့ၢ်ဘၣ်ဒါ, ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘျုးကရၢ်သဘျုး (NGOs) တဖၣ်, လီၢ်ကဝီၤပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤ, ထံလီၢ်ကီၢ်ပုၤ ဒီး ထံဂုၤ ကီၢ်ဂၤပဒိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်-

- သ့ၣ်ညါပာ်ပနီၣ် SAC ပယီၤသးမိၤစိၤရီၤတဖၣ်အံၤ ဒ်အမ့ၢ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ် တကီၢ်ခါပုၤဟီၣ် ခိၣ်ဖိန့ၣ် ယာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပူၤ ဒီး ပတုၣ်ကွၢ်တၢ်တူၢ်လိာ်ပာ်ပနီၣ်အဝဲသ့ၣ် ဒ်အမ့ၢ်ပုၤတဖၣ်လၢ အဖိးမံဒီး သဲစးတၢ်ဘျုး,
- လၢတၢ်တီတၢ်တြၢ်အဂီၢ် ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလိာ်ဘၢလိာ်ကွၢ် ပယီၤသးခိၣ်န့ၢ်လၢအဟ့ၣ်တၢ်ပျဲ ဒီး ဒုးအိၣ်စံာ်အိၣ်ကျဲၤ သ့ၣ်ထံး ဒီး မ့ၢ်ခွါ တၢ်မၤပယွဲ (SGBV) သ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘျုးစံာ်ညီၣ်ပီတု ဒီး ကွၢ်ဘျီၣ်ခိၣ်မဲာ်ညါတဘျီဃီ,
- တူၢ်လိာ်လူၤပိာ်မၤထွဲ တၢ်တီၤမၤစၢၤဆိပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ် တၢ်ရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ လၢကွၢ်မ့ၢ်တၢ်လိာ်ဘၢ လိာ်ကွၢ် ပူၤ ဒ်သိးပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ် သုတတူၢ်ကထၢအါထီၣ်ဘၣ်တၢ်တဂ့ၢ်အဂီၢ်, မၤလီၤတၢ်န့ၢ်တၢ်ပူၤဖျဲး ဒီး ဒီသဒါန့ၢ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ် တဖၣ်အသးသ့ၣ်လၢကပီၤ,
- ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီ လိာ်ဘၢလိာ်ကွၢ် ဒီး စံာ်ညီၣ် ပုၤဖိၣ်စုကဝဲၤဖိ, ပၤကီၢ် ဒီး သဝီဖိလၢ အမၤကမၢ် သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲသ့ၣ် တဖၣ် ဒ်ကျဲၤကျဲၤလၢအဖိးမံလိာ်အသးဒီးသဲစးတၢ်ဘျုးအသိး,
- သ့ၣ်ညါအာ်လီၤတူၢ်လိာ်လၢ ထံရှုၢ်ကီၢ်သဲး ဒီး စုကဝဲၤတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်တၢ်အိၣ်သးခဲအံၤန့ၢ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ် ဖဲအ ဝဲသ့ၣ် ဂုၢ်ကျဲးမၤန့ၢ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်အဆၢကတီၢ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတဖၣ်အိၣ်အါမးအပိ အဝဲသ့ၣ်လိာ်ဘၢ အါထီၣ် တၢ်ဒီ သဒါ ဒီး တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတဖၣ်,
- ဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလီၤလၢတၢ်ဒီသဒါပုၤတူၢ်ဘၣ် သ့ၣ်ထံး ဒီး မ့ၢ်ခွါ တၢ်မၤပယွဲ (SGBV) ဒီး တၢ်မၤပယွဲအဂၤ တဖၣ် အဂီၢ်. ဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤစီဖျိ လီၢ်ကဝီၤပုၤတဝါတၢ်ကရၢ်ကရီ (CSO/CBOs) လၢအဟူးဂဲၤ ပာ်လၢထံလီၢ် ကီၢ်ပူၤ ဒီး ထံကီၢ်လၢဘူးဒီးကီၢ်ပယီၤသ့ၣ်တဖၣ် ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကမၤဒိၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်တီၤမၤစၢၤ တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ ဒီး တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲ ဃုာ်ဒီးတၢ်ဒီသဒါဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ကန့ၢ်ကသ့အါထီၣ်အဂီၢ်,
- ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟံၣ်ကဒုတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢ ပုၤတူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံး ဒီး မ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် လၢထံ လီၢ်ကီၢ် ပူၤမ့ၢ်ဂ့ၢ် ဒီး လၢထံဆၢကီၢ်ဆၢမ့ၢ်ဂ့ၢ်,
- ဃုာ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါဒီးဃုာ်လီၤဘျါလီၤ သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲကဲထီၣ်သးအိၣ်ထံးခိၣ်ဘိ ဃုာ်ဒီးမ့ၢ်ခွါလုၢ်လၢထူသန့တၢ်ပာ် သးတဖၣ်,
- မၤအါထီၣ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်ဘၣ်ဃး သ့ၣ်ထံး ဒီး မ့ၢ်ခွါန့ၢ်ဂ့ၢ်ဝီတၢ်မၤလိလၢပုၤတဝါပူၤ.

³⁸ ကွၢ်ဘၣ် ၁၉၉၈ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘျုးကွၢ်မ့ၢ်သဲစးတၢ်ဘျုးခိၣ်သ့ၣ် (Rome Statute of the International Criminal Court), အဆၢဒိၣ် ၇(၁)(ဆ) & ၈(၂) (ခ) (xxii)

³⁹ ကွၢ်ဘၣ် ဟါဖၣ်သဲစးကွၢ် ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘျုးပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ်ယာ်တၢ်ဟ့ၣ်ကသံၣ်ဒါး (International Human Rights Clinic at Harvard Law School), “Crimes in Burma,” ဝုၤခဲၣ်တြၢ် (Cambridge), MA: ဟါဖၣ်သဲစးကွၢ် ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘျုးပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ်ယာ်တၢ်ဟ့ၣ်ကသံၣ်ဒါး, ၂၀၀၉ နံၣ်.

လံာ်ကုခိၣ်တၢ်ဂီၤတၢ်ကွဲးနီၣ်

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်အိၣ်ဖဲ လၢဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၃ နံၣ် ဖဲတၢ်မၤလၢကပီၤ ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘျီပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ်မုၢ်နံၤ ပုၤထီၣ် (၇၅) ဝိတဝီ ဖဲဖျၢ်အၣ်ကီၢ်ရၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤအခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ကညီပိာ်မုၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပၢ်ဖျါထီၣ် ကညီလုၢ်လၢထူၤသန့တၢ်စံာ်ကျိၣ်တၢ်ဂဲၤကလံာ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ-KHRG)

ကညီဂိုဝ်းခွဲးယာ်ကရူၢ် (KHRG) အဂ့ၢ်ဖျၢ်ကိာ်

ကညီဂိုဝ်းခွဲးယာ်ကရူၢ် (KHRG) အံၤဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်ဖဲ ၁၉၉၂ နံၣ် ဒီးမုၢ်ဝဲလီၢ်ကဝီၤကရၢသဘျီတဖုလၢ အၢၣ်လီၤ မၤတၢ်လၢ ကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်ပုၤဂိုဝ်းခွဲးယာ်အတၢ်အိၣ်သး လၢကီၢ်ပယိၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးအပူၤန့ၣ်လီၤ. KHRG သိၣ်လိဝဲ လီၢ်ကဝီၤဒုသဝီဖိတဖၣ် လၢကမၤနီၣ်မၤဘၣ်တၢ်မၤဘၣ်ဒိပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ်အဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ်လီၤ. KHRG ဘိးဘၣ်ရၢလီၤ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ် ကျိၤတဖၣ်အံၤ ဒ်သိးကပၢ်ဖျါထီၣ်လီၢ်ကဝီၤပူၤ ကမျါတဖၣ်အကလုာ်, အတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်, အတၢ်ဘၣ်ယိၣ် ဘၣ်ဘျီ ဒီး အတၢ်ထံာ်တၢ်ပၢ်သးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နဃုထံာ်သ့ၣ်ညါ ပတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်ဖဲ www.khrg.org အပူၤသ့ၣ် ဒၣ်န့ၣ်လီၤ.